

UNIVERZITA PALACKÉHO OLOMOUC
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÝCH STUDIÍ

ZOOTERAPIE JAKO VOLNOČASOVÁ AKTIVITA OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Ivana Soušková

2. ROČNÍK SPANDR - N

Vedoucí práce: Doc. PhDr.PaetDr. Olga Krejčířová, Ph.D.

OLOMOUC 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jsem jen uvedenou literaturu a prameny.

V Olomouci 24. 6. 2011

.....
Vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi umožnili vypracovat tuto diplomovou práci. Děkuji doc. PhDr. PaedDr. Olze Krejčířové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, cenné rady, připomínky a čas. Děkuji Ing. Mgr. Jiřině Krejčí za pomoc, připomínky a poskytování materiálových podkladů k mé práci.

Abstrakt

Autor: Bc. Ivana Soušková

Název DP: Zooterapie jako volnočasová aktivita osob se zdravotním postižením

Vedoucí práce: doc. PhDr. PaedDr. Olga Krejčířová, Ph.D.

Diplomová práce ukazuje možnosti využití zooterapie jako jedné z forem terapeutických technik v pobytových zařízeních poskytujících sociální služby osobám se zdravotním postižením. V teoretické části práce se zabývám rozdělením zdravotních postižení a jejich stručnou charakteristikou, další kapitoly jsou zaměřeny na seznámení se zooterapeutickými technikami a možnostmi jejich využití u osob se zdravotním postižením. Praktická část srovnává skutečný stav nabízených zooterapeutických technik v Domovech pro osoby se zdravotním postižením v Olomouckém kraji a porovnává stejnou problematiku v Trnavském samosprávném kraji na Slovensku.

Klíčová slova

Osoba se zdravotním postižením, Zooterapie, Canisterapie, Hipoterapie, Lamaterapie

Abstract

Author: Bc. Ivana Soušková

Thesis name: Zootherapy as free-time activity for persons with health handicap

Thesis supervisor: doc. PhDr. PaedDr. Olga Krejčířová, Ph.D.

This thesis shows possibilities for using zootherapy as one of options of therapeutic techniques in residential facilities offering social services for handicapped persons. In theory part of thesis is described division and definition of health disabilities. Next chapters are focused to introduction to zootherapy techniques and possibilities of their usability for handicapped persons.

Practical part of thesis is comparing real conditions of available zootherapy techniques in sanatoriums for handicapped persons located in region of Olomouc and comparing same with region of Trnava in Slovakia.

Keywords

Handicapped person, Zootherapy, Canistherapy, Hipotherapy, Lamatherapy

OBSAH

1 Úvod.....	6
2 Teoretická část.....	8
2.1 Osoby se zdravotním postižením	8
3 Zooterapie	18
3.1 Přínos zooterapie.....	19
3.2 Vývoj zooterapie	20
3.3 Typy zooterapie.....	21
3.4 Formy zooterapie.....	23
4 Canisterapie.....	25
4.1 Historie canisterapie.....	25
4.2 Metody canisterapie.....	26
4.3 Formy canisterapie.....	27
4.4 Techniky canisterapie.....	29
5 Hiporehabilitace	31
5.1 Vývoj hiporehabilitace.....	31
5.2 Česká hiporehabilitační společnost.....	34
5.3 Rozdělení hiporehabilitace	34
5.4 Význam hiporehabilitace.....	37
6 Felinoterapie	39
7 Delfinoterapie.....	41
8 Ornitoterapie	42
9 Lamaterapie	43
10 Farmingterapie	45
11 Chovatelské koutky a terapie v ZOO.....	46
12 Praktická část.....	47
12.1 Cíl výzkumného šetření.....	47
12.2 Problémové a vědecké otázky.....	47
12.3 Metody výzkumného šetření.....	48
12.4 Administrativa.....	50
12.5 Charakteristika zkoumaných souborů.....	52
12.6 Průběh a výsledky šetření.....	59
12.7 Odpověď na problémové otázky.....	67
Domov Paprsek Olšany.....	59
Domov „Na Zámku“ Nezamyslice.....	60
Domov U rybníka Víceměřice.....	61
Vincentinum PSS Šternberk.....	62
Duha Víkýřovice.....	63
Nové Zámky pobočka Bílsko.....	64
Domov Jahodná.....	65
Domov v Rohově.....	65
Domov Medved'ov.....	66
13 Závěr.....	71
14 Seznam použité literatury.....	72
15 Seznam příloh.....	74

*„Není na světě lepší psychiatr než štěně, které vám
olizuje obličej.“*

Bern Williams

1 Úvod

Snad každý z nás choval ve svém životě nějaké zvíře, někdo psa, jiný kočku nebo rybičky, morče nebo křečka. A kdo neměl to „svoje“ zvířátko, určitě po něm moc toužil. Již od pradávna je totiž člověk spojen velmi úzkou vazbou se zvířaty. A stejně jako my „zdraví“, tak i lidé se zdravotním handicapem mohou mít přání obohatit svůj život o setkávání s různými druhy zvířat. Pro některé to znamená třeba jen chvilku ve zvířecí společnosti, někomu dělá dobře, když zaboří ruku do srsti psa nebo má možnost svézt se na koni, jiný najde ve zvířeti nejen čtyřnohého kamaráda na celý život, ale také spolehlivého pomocníka, který je penězi k nezaplacení...

Diplomová práce na téma „Zooterapie jako volnočasová aktivita zdravotně postižených“ by měla zmapovat využívání zooterapie v Domovech pro osoby se zdravotním postižením v Olomouckém kraji. Různé formy zooterapie mohou pozitivně ovlivnit a velmi obohatit život živateľů sociálních služeb, lidí s různým druhem postižení a v poslední době můžeme opravdu zaznamenat velký rozvoj terapií, které se provádí za pomoci zvířat, ať už se jedná o nám všem velmi dobře známou hipoterapii nebo nové metody jako je např. lamaterapie, která vešla do povědomí lidí teprve nedávno.

Teoretická část diplomové práce je rozdělena na dvě kapitoly.

První kapitola je věnovaná osobám se zdravotním postižením, seznámíme se zde s rozdělením zdravotního postižení, jeho etiologií a členěním.

Druhá kapitola je zaměřena na zooterapii, uvádí známé i méně známé formy zooterapie, seznamuje s průběhem jednotlivých terapeutických činností i s možnostmi využití všech forem zooterapie u osob se zdravotním postižením.

V praktické části diplomové práce probíhá výzkumné šetření, které by mělo jednak zmapovat zooterapii v Olomouckém kraji a zároveň srovnat možnosti a úroveň zoterapie v jednotlivých zařízeních poskytujících sociální služby. Zajímalo mě též, jaké zkušenosti mají s nabídkou a provozováním zoterapie zařízení podobného typu na Slovensku, proto na závěr nabízím srovnání Olomouckého kraje s náhodně vybraným Trnavským krajem ve Slovenské republice.

Svoji práci jsem doplnila fotografiemi různých druhů zoterapií, které nabízí svým uživatelům Domov „Na Zámku“ v Nezamyslicích.

2 Teoretická část

2.1 Osoby se zdravotním postižením

Osoby se zdravotním postižením tvoří nedílnou součást naší populace. Na celém světě žije podle celosvětových průzkumů přibližně půl miliardy zdravotně postižených obyvatel, což představuje asi 11% z celkového počtu lidí. I v České republice se počet handicapovaných obyvatel pohybuje v současné době kolem 11%.

Zdravotní postižení provází lidstvo již od prvopočátku. Z dochovaných památek a materiálů se dovídáme o nelehkém osudu nevyvinutých novorozeňat a dětí s různým druhem defektů, jak se vyvíjela společnost, měnil se její přístup k těmto lidem. Ještě nedávná historie označovala člověka s defektem různými termíny, používaly se názvy hanlivé, zavádějící, urážlivé.

„V našich zemích používáme pro označení osob s defektem více termínů: člověk postižený, znevýhodněný, s postižením, handicapovaný, zdravotně postižený, se speciálními výchovnými a vzdělávacími potřebami, člověk se speciálními potřebami, výjimečný aj.“ (Renotiérová, Ludíková a kol., 2005, s. 18)

Osoby se zdravotním postižením tvoří svébytnou, uvnitř rozdělenou skupinu občanů, která vykazuje celou řadu shodných charakteristik a těmi se liší od občanů bez zdravotního postižení. (Michalík...2005) Celou skupinu zdravotně postižených můžeme rozdělit podle daných kritérií, např. podle míry postižení na lehké, středně těžké a těžké. Práce speciálních pedagogů vychází z rozdělení osob podle převládajícího zdravotního postižení:

- Tělesné postižení
- Zrakové postižení
- Sluchové postižení
- Mentální a duševní postižení
- Řečové postižení
- Kombinované vady

Ve výčtu zdravotních postižení bychom neměli zapomínat na osoby trpící tzv. civilizačními chorobami.

Tato diplomová práce se přímo týká osob se zdravotním postižením, proto zde uvádím velmi stručnou charakteristiku jednotlivých druhů zdravotních handicapů.

2.1.1 Tělesné postižení

Odborná speciálněpedagogická literatura uvádí tělesné postižení jako „*přetrvávající nebo trvalé nápadnosti v pohybových schopnostech se stálým nebo značným vlivem na kognitivní, emocionální a sociální výkony*“.(Vítková, 2006, s. 39)

Za příčinu tělesného postižení můžeme podle Vítkové (2006) označit buď poškození podpurného neboli nosného aparátu, poškození pohybového aparátu nebo jiné organické poškození. Omezení pohybu pak může vycházet z ortopedického, neurologického nebo interního základu.

„Za tělesná postižení jsou nejčastěji považovány přetrvávající nebo trvalé nápadnosti, snížené ohybové schopnosti s trvalým nebo podstatným působením na kognitivní, emocionální a sociální výkony. Příčinou bývají změny na pohybovém aparátu týkající se kostí, kloubů i měkkých tkání“ (Renotiérová, 2002, s. 29).

Vítková (2006) uvádí, že: *„tělesným postižením rozumíme takové vady pohybového a nosného ústrojí, tj. kostí, kloubů, šlach i svalů a cévního zásobení, jakož i poškození nebo poruchy nervového ústrojí, jestliže se projevují porušenou hybností, ať tato poškození vznikají na základě dědičnosti, nemoci nebo úrazu. Příčinou tělesného postižení mohou být vnitřní faktory nebo vnější vlivy a často mají vliv na rozvoj celé osobnosti člověka.“*

Základní tělesná postižení můžeme rozdělit na:

- Vrozené (růstové odchylky, obrny, rozštěpy...)
- Získané po nemoci (dětská infekční obrna)
- Získané po úraze (amputace, poškození mozku, míchy)

Pro osoby s tělesným postižením je důležité, aby jejich pohybové omezení bylo včas a v co možná největším rozsahu kompenzováno, aby se zmírnil dopad tělesného postižení na rozvoj osobnosti a psychický a sociální vývoj člověka.

2.1.2 Zrakové postižení

Člověk se zrakovým postižením má omezenou nebo úplně vyloučenou schopnost vnímat vizuální informace. Pro každého z nás znamená zrak hodně, je to jeden z nejdůležitějších smyslů. Náhlá absence zraku může u lidí vyvolat postižení komunikační, psychické i sociální. *„Za osobu se zrakovým postižením (z pohledu tyflopeda) považujeme toho jedince, který i po optimální korekci (medikamentózní, chirurgické, brýlové apod.) má v životě problémy se získáváním a zpracováním informací zrakovou cestou (např. čtení černotisku, zraková orientace v prostoru atd.).* (Slowík, 2007, s. 59, (Vitásková, Ludíková, Souralová, 2003)).

Zrakové vady a postižení můžeme rozdělit do několika skupin podle různých kritérií.

„Protože žádná klasifikace nedokáže dostatečně charakterizovat všechny okolnosti a projevy zrakového postižení, většinou se různé klasifikační přístupy kombinují a doplňují“ (Slowík, 2007, s.61 (Ludíková, 2003)).

Klasifikace zrakových vad a poruch podle různých kritérií:

1. Dělení dle postižených zrakových funkcí:

- snížení zrakové ostrosti
- omezení zorného pole
- porucha barvocitu
- porucha akomodace (refrakční vady)
- porucha zrakové adaptace
- porucha okoohybné aktivity
- porucha hloubkového (3D) vidění

2. Dělení dle stupně zrakového postižení:

- nevidomost
- zbytky zraku
- slabozrakost

3. Dělení dle doby vzniku:

- vrozené
- získané

4. Dělení dle etiologie:

- orgánové (vada čočky nebo sítnice)
- funkční (poruchy binokulárního vidění, např. tupozrakost, strabismus) (Slowík, 2007).

Stejně jako u všech typů zdravotních postižení, i u osob s poruchami vidění si klademe za cíl dosáhnout co možná největší míru samostatnosti.

2.1.3 Sluchové postižení

Sluch se u člověka vyvíjí již v prenatálním období. Jde o velice důležitý smysl, má hlavní úlohu v procesu přijímání informací a tvoří základ pro rozvoj komunikačních dovedností.

„Jedinci se sluchovým postižením představují velmi nehomogenní skupinu, jejíž variabilita je dána především různou strukturou a hloubkou sluchové vady, dobou, kdy k postižení došlo, celkovou úrovní rozvoje osobnosti a sociokulturními podmínkami“ (Renotiérová, Ludíková a kol. 2005, s. 175). Sluch plní u člověka i funkci bezpečnostní, neboť jako jediný smysl je neustále aktivní, v bdělém stavu i ve spánku.

Klasifikace sluchového postižení podle daných kritérií:

Rozdělení podle typu:

- převodní vady - jsou vady vnějšího a středního ucha, kdy člověk špatně slyší, potom mluvíme o kvantitativním postižení sluchu
- percepční vady - jsou vady vnitřního ucha a CNS, kdy člověk špatně rozumí, potom mluvíme o kvalitativním postižení sluchu
- smíšené vady

Rozdělení podle stupně – intenzity sluchové ztráty:

- nedoslýchaví
 - o lehce nedoslýchaví, kdy sluchová ztráta je 26 – 40 dB
 - o středně nedoslýchaví, kdy sluchová ztráta je 41 – 55dB
 - o středně těžce nedoslýchaví, kdy sluchová ztráta je 56 – 70dB
 - o těžce nedoslýchaví, kdy sluchová ztráta je 71 – 91dB
- neslyšící
- ohluchlí

Rozdělení podle doby vzniku:

- vrozené postižení
- získané postižení

Rozdělení podle etiologie:

- orgánové postižení

- funkční postižení (Slowík, 2007)

Poruchy sluchu sebou nesou samozřejmě i větší nebo menší potíže s komunikací, sluchové vjemy chybí při rozvoji myšlení, proto je velice důležité zaměřit se u osob s tímto zdravotním postižením na rozvoj náhradních způsobů komunikace, tzv. alternativních a augmentativních komunikačních systémů.

2.1.4 Řečové postižení

Postižení řeči můžeme přiřadit k pojmu narušená komunikační schopnost. Pod tento pojem zahrnujeme nejen řeč mluvenou, ale také grafický projev řeči, nonverbální prostředky a netradiční komunikační kanály, tedy „*veškeré poruchy výrazové, ať již se týkají řeči mluvené nebo psané, popř. posuňkové, způsobené vývojově či získaně kteroukoli složkou sdělovacího procesu (receptivní, centrální, expresivní)*“ (Edelsberger, Kábele, Ludvík, 1984, s. 427).

„*O narušené komunikační schopnosti hovoříme tehdy, když některá rovina (nebo několik rovin současně) jazykových projevů působí vzhledem ke komunikačnímu záměru jednotlivce interferenčně. Může jít např. o foneticko-fonologickou, morfologickou, syntaktickou, lexikální, sémantickou a pragmatickou rovin*“ (Lechta, 2002, s. 51).

Slowík(2007) uvádí následující přehled vad a poruch řeči:

1. Centrální vady a poruchy:

- vývojová dysfázie – jedná se o opožděný vývoj řeči, který má za následek narušenou schopnost sluchového rozlišování, vnímání a chápání řeči i stavby vět s většinou dobrou prognózou nápravy
- afázie – jedná se o narušení již vyvinuté schopnosti porozumění a tvorby řeči jako následek organického poškození levé mozkové hemisféry, může se tedy vyskytnout po úrazu hlavy, nádorovém onemocnění, cévní mozkové příhodě
- breptavost – jde o poruchu tempa řeči, ta je velmi rychlá, se špatnou artikulací, proto špatně srozumitelná
- koktavost – zde je narušená plynulost řeči, která se projevuje tonickými (spínavými), klonickými (škubavými) nebo smíšenými (tonoklonickými) křečemi svalů mluvidel

2. Neurotické vady a poruchy:

- mutismus – mluvíme zde o oněmění, jehož příčinou může být psychické trauma
 - elektivní mutismus – osoba trpí tzv. výběrovou nemluvností, která je zaměřená na určitou osobu nebo prostředí
 - surdomutismus – zde jde o neurotickou ztrátu řeči, která je spojená s útlumem slyšení řeči
3. Vady mluvidel:
- huhňavost – tato vada vzniká vlivem překážky v nose a jedná se vlastně o sníženou rezonanci hlasité řeči
 - palatolalie – vzniká při rozštěpech patra a projevuje se špatnou výslovností
4. Poruchy artikulace:
- dyslalie – zde jde o patologickou formu výslovnost určitých hlásek nebo o jejich záměnu, případně vynechání
 - dysartrie – projevuje se jako celková porucha artikulace
5. Poruchy hlasu:
- chraptivost – mohou ji vyvolat patologické změny na hlasivkách
 - mutace – nastává v období puberty při vývoji hlasivek
6. Symptomatické vady a poruchy:
- tyto poruchy jsou způsobené jiným prvotním postižením, např. mentálním postižením nebo nedoslýchavostí

Pro navození správných komunikačních schopností jsou podstatné dobré sluchové vjemy. Mluvní projev člověka nám dává možnost posuzovat rozsah znalostí a vědomostí, způsob myšlení, stupeň rozvoje motoriky, sociální chování i různé rysy osobnosti. Důležitým předpokladem pro zdravý vývoj řeči člověka je neporušený sluch a intelekt (Peutelschmiedová, 2005).

2.1.5 Kombinované vady

I když jsme si v minulých kapitolách přiblížili jednotlivá postižení samostatně, nesmíme zapomínat ani na možnost kombinací dvou a více různých vad a poruch u jednoho člověka,

hovoříme potom o kombinovaném postižení, postižení více vadami nebo vícenásobném postižení. Tyto kombinace jsou velmi často způsobeny genetickými anomáliemi.

Nejčastější kombinace vad a poruch:

- mentální postižení s tělesným postižením (nejčastěji u DMO)
- mentální postižení se smyslovými vadami
- mentální postižení s poruchami chování
- hluchoslepota

Kombinovaná postižení patří vždy mezi náročnější případy, protože omezení takto handicapovaného člověka se navzájem násobí (Slowík, 2007). Jestliže je zásada individuálního přístupu ve speciální pedagogice jedním ze základních prvků v přístupu ke znevýhodněnému jedinci, u osob s kombinovaným postižením to platí dvojnásob (Ludíková, 2005).

2.1.6 Mentální postižení

Protože se praktická část této diplomové práce se týká převážně osob s mentálním, případně kombinovaným postižením, bude kapitola popisující mentální handicap obsáhlejší.

Mentální postižení je zastřešující pojem pro sníženou inteligenci s různým etiologickým základem. Můžeme sem zařadit:

- pseudooligofrenii – nepravá, sociální oligofrenie vzniká v důsledku sociální zanedbanosti
- demenci – stařecká, dětská, nastala většinou po druhém roce života
- oligofrenii – mentální retardace vrozená nebo získaná do věku dvou let.

Pro mentální retardaci má každý autor jinak formulovanou definici, ale základem vždy zůstává snížení inteligence různého stupně a zhoršená adaptace na sociální prostředí. Doslovný překlad termínu mentální retardace by zněl „*opožďení (zpomalení) mysli*“ (Slowík, 2007, s. 109). Mentální retardace ale postihuje nejen psychickou stránku člověka, ovlivňuje celou osobnost ve všech jejích složkách. Jde tedy o „*vývojovou duševní poruchu se sníženou inteligencí demonstrující se především snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s prenatální, perinatální i postnatální etiologií.*“ (Valenta, Müller, 2003 s. 14).

Při diagnostikování mentální retardace nemůžeme vycházet pouze z určení IQ u klienta, ale musíme přihlížet k dalším rysům osobnosti. Podstatné je i sociální prostředí, ze kterého klient pochází. Svoboda, Krejčířová, Vágnerová (2001, s. 400) uvádí, že „z tohoto hlediska nelze označit za mentálně retardované např. mnohé z romských dětí s IQ nižším než 70, které však současně nejsou ve své rodině nijak nápadné a dobře plní všechna její očekávání, a které jsou někdy i samostatnější a sociálně obratnější než některé děti s nadprůměrnými intelektovými schopnostmi.“

Dolejší (1978) dělí mentální retardaci podle několika hledisek:

- hledisko inteligence - to je vyjádřené hodnotou IQ
- hledisko sociální začlenitelnosti člověka a jeho společenské užitečnosti - to ukazuje stupeň závislosti mentálně retardovaného na pomoci druhých
- hledisko etiologické a klinické - to udává příčiny a klinický obraz duševního opožďení a diagnostickou diferenciaci případů retardace s rozdělením na tři skupiny:

- a) stavy vrozené
- b) stavy získané
- c) stavy napodobující duševní opožďení – pseudooligofrenii.

Slowík (2007) uvádí několik přístupů k definicím mentálního postižení:

- **přístup biologický**

ukazuje postižení jako důsledek trvalého závažného organického nebo funkčního poškození mozku, jde o syndrom, který je podmíněný chorobnými procesy v mozku

- **přístup psychologický**

ukazuje primárně sníženou úroveň rozumových schopností, které jsou měřitelné standardizovanými IQ testy

- **přístup sociální**

ukazuje postižení, které je charakteristické dezorientací ve společnosti i ve světě, má za následek omezené zvládnání vlastní sociální existence bez cizí pomoci

- **přístup pedagogický**

ukazuje na sníženou schopnost učit se i přes využití specifických vzdělávacích metod a postupů

- **přístup právní**

udává sníženou způsobilost mentálně retardovaných k samostatnému právnímu jednání.

Mentální retardace tedy může být definována jako na věk se vážící klinický problém se symptomatickými znaky, které ukazují na intelektovou subnormu spojenou s poruchami chování. Další definice ukazuje mentální retardaci jako stav zastaveného či neúplného psychického vývoje jedince, který je charakterizován narušením dovedností projevujících se během vývojového období, přispívajících k celkové úrovni inteligence – poznávacích, řečových, pohybových a sociálních schopností.

Výskyt mentální retardace v populaci se odhaduje na 3 – 4% (Krejčířová, Juříčka, 1997).

Klasifikace mentálního postižení podle ICDH-10 (Mezinárodní klasifikace nemocí, postižení a handicapů, MKN-10, WHO, 2006):

1. **Lehká mentální retardace – F70, IQ 50 -69** - projevuje se opožděným řečovým vývojem, potížemi v učení, podstatné problémy se tedy objevují až s nástupem do školy. Většina těchto osob je schopna v dospělém věku pracovat. Navazují dobré sociální vztahy, jsou prospěšnými vůči společnosti. Patří sem lehká mentální abnormalita a slabomyslnost, u dospělých odpovídá mentálnímu věku 9-12 let.
2. **Středně těžká mentální retardace – F71, IQ 35 – 49** - vyznačuje se značně opožděným vývojem v dětství, myšlení a řeč jsou velmi omezené. Velké procento takto postižených lidí může docílit určitého stupně samostatnosti a nezávislosti v sebeobsluze i v komunikačních dovednostech, získají přiměřené vzdělání. V dospělém věku je nutné těmto lidem různou míru pomoci v běžném životě. Patří sem středně těžká mentální abnormalita, u dospělých odpovídá mentálnímu věku 6-9 let.
3. **Těžká mentální retardace – F72, IQ 20 – 34** - vyznačuje se potřebou soustavné pomoci, jde o výrazné opoždění psychomotorického vývoje, což je zřejmé již v předškolním věku, řečový vývoj zůstává na předřečovém stupni. Patří sem těžká mentální abnormalita, u dospělých odpovídá mentálnímu věku 3-6 let.
4. **Hluboká mentální retardace – F73, IQ pod 20** - nese známky vážného omezení v sebeobsluze, komunikaci i mobilitě, je nutná trvalá péče i v těch nejzákladnějších

životních úkonech. Patří sem hluboká mentální retardace, u dospělých odpovídá mentálnímu věku do 2 let.

5. **Jiná mentální retardace – F78** -tato kategorie se uvádí pouze v případě, že stanovení stupně mentální retardace s využitím běžných metod není jednoduché z důvodu přidruženého somatického nebo smyslového postižení, např. u nevidomých, neslyšících, nemluvicích jedinců nebo u jedinců s těžkými poruchami chování, autismem nebo těžce tělesně postižených.
6. **Nespecifikovaná mentální retardace – F79** -používá se v případě, kdy je diagnostikovaná mentální retardace, ale vzhledem k malému množství informací nejde zařadit člověka do jedné z výše jmenovaných kategorií.

Příčiny mentální retardace můžeme rozdělit na:

- exogenní (vnější) – anorganické, biologické, psychosociální
- endogenní (vnitřní) – genetické mutace a chromozomové aberace.

Z hlediska vývojového období, ve kterém mentální retardace vznikla, můžeme dělit příčiny vzniku na období

- prenatální
- perinatální
- postnatální.

O mentálním postižení můžeme ještě i v dnešní době říct, že je pro naši společnost nejméně přijatelné. Tato skutečnost vychází z pohledu „zdravých“ lidí na mentální handicap. Na člověka s mentálním postižením se velmi často díváme jako na dítě. Může to pramenit ze všech zvláštností, které sebou mentální handicap nese, ať už jde o zvýšenou sugestibilitu a výraznější emocionální prožitky, otevřenost, spontánnost nebo větší či menší míra podpory a pomoci, bez které by se mentálně postižený člověk neobešel. Vždy jsou to ale lidé se stejnými nebo podobnými potřebami jako všichni ostatní a tak bychom my ostatní k nim měli přistupovat.

3 Zooterapie

Vztah mezi člověkem a zvířetem existuje už od nepaměti a stejně tak dlouho vnímá člověk příjemné účinky tělesného kontaktu se zvířetem formou dotyku, pohlazení i hry. Uklidňující působení zvířat a zvláště pak jejich mláďat na zdravotní stav člověka je využíván lékaři v mnoha oborech medicíny.

Poslouchat tiché předení kotěte, které nám sedí na klíně, sledovat bláznivé skotačení psa nebo jen vnímat klidné oddychování zvířecího mláďete, to vše navozuje u člověka pohodu, dobrou náladu, zahání pocit samoty a může být nápomocné při zvládnání stresových situací.

Pozitivního působení zvířat na člověka se již řadu let využívá při léčbě psychických onemocnění. Zooterapie neboli animoterapie / může se použít i název pet terapie / – tedy terapie s využitím zvířat je známá už od 18. stol. Například hipoterapie se jako léčebná metoda s velkým úspěchem využívá u rozsáhlého okruhu pacientů bez rozdílu věku nebo stupně a druhu postižení. Mezi další pomocníky nevidomých, neslyšících, ale i lidí s tělesným nebo mentálním postižením, jsou psi. Ve výčtu druhů zvířat, které ochotně pomáhají lidem, nesmíme zapomenout na kočky, drobné živočichy – králíky, křečky, morčata, kteří přináší radost hlavně dětem, ptáky.

V poslední době se do popředí dostává i tzv. farmingterapie, tedy forma terapie, která využívá hospodářských zvířat i s péčí o ně. K novějším terapiím můžeme přidat i lamaterapii.

Zooterapie svým významem tedy patří do rozsáhlé skupiny terapeutických technik. Můžeme ji označit jako vědní obor, protože obsahuje všechny dostupné formy terapeutické práce se zvířaty.

Terapie obecně je umělý proces, při kterém se za pomoci terapeuta navozuje stav fyzické a psychické rovnováhy, vede tedy k uzdravení jedince. Posláním zooterapie je zlepšování kvality života osobám s různým druhem zdravotního i sociálního znevýhodnění, snaha o nápravu a zlepšování jejich zdravotního i psychosociálního stavu, snaha o integraci postižených do společnosti. Živé zvíře bývá nejspolehlivějším a mnohdy také i jediným přítelem člověka, může nahrazovat chybějící rodinné vztahy, vyléčí osamělost. Jeho pozitivní působení na člověka ovlivňuje využívání dalších léčebných postupů. Kontakt s ním přináší pohodu, klid, to sebou nese psychické uvolnění, může dojít ke zvolnění srdeční činnosti.

Zooterapii jako jednu z forem terapie založené na kontaktu se zvířetem pak využíváme i při výchově a vzdělávání žáků se zdravotním postižením a v neposlední řadě také k relaxaci. Je to forma terapie s využitím různých obvyklých i méně obvyklých druhů zvířat a je velmi blízká a oblíbená nejen u lidí se zdravotními potížemi.

3.1 Přínos zooterapie

1. umožňuje lépe začlenit klienty na trh práce a do společnosti vůbec
2. snížení rizika sociálního vyloučení
 - umožňuje a posiluje nové kontakty klientů v rodině i společnosti
 - pomáhá klientům při zapojení do běžného života
 - napomáhá při aktivizaci klientů
 - napomáhá při zapojení rodiny a přátel klienta do terapie
 - napomáhá k pozitivnímu ovlivnění postoje rodiny ke znevýhodněné osobě
3. rozvoj psychické kondice a psychických dovedností
 - napomáhá rozvoji koncentrace
 - napomáhá pozitivnímu naladění psychiky a celkovému zlepšení psychického stavu klienta
 - nabízí možnost relaxace a odpočinku, umožňuje nové prožitky
 - ovlivňuje chování klienta, působí na sebekontrolu
 - zlepšuje soběstačnost, zvyšuje sebevědomí, navozuje pocit vlastní hodnoty
 - nabízí jízdu na koni a kontakt se zvířetem jako motivační prvek
4. rozvoj sociálních schopností a dovedností a posílení osobních vlastností
 - podílí se na vytváření hodnotového systému u klienta
 - napomáhá rozvíjet paměť a intelekt
 - nabízí smysluplné a pozitivní využití volného času
 - působí na rozvoj komunikačních schopností, umožňuje navázání nových kontaktů
 - vybízí ke spolupráci, umožňuje začlenit se do skupiny, prožít pocit sounáležitosti
5. zlepšení zdraví a fyzické kondice
 - má vliv na uvolnění svalového napětí
 - pomáhá při nácviku pohybových stereotypů, např. chůze apod.

- pozitivně působí na ochablé svalstvo, aktivizuje hluboký stabilizační systém
- pomáhá při správném držení těla, umožňuje protažení páteře, její vyrovnávání, posilování
- ochablých stabilizátorů lopatek
- zlepšuje pohybovou koordinaci, má vliv na udržení rovnováhy
- pozitivně působí na fyzickou kondici celkově, pomáhá klientům ukázat své schopnosti a možnosti

6. smysluplné trávení volného času

- nabízí takové aktivity, při kterých mohou klienti ukázat své schopnosti a dovednosti (<http://konicekcb.webnode.cz>)

Terapeutické činnosti s využitím zvířat využívají pozitivní působení pasivního nebo aktivního kontaktu se zvířaty na fyzickou, psychickou i sociální stránku osobnosti člověka. Těmito metodami můžeme rozšířit činnosti v Domovech pro osoby se zdravotním postižením i v Domovech pro seniory, přináší všem jejich uživatelům radost a pohodu a napomáhají k plnění a uskutečňování jejich cílů. (<http://konicekcb.webnode.cz>)

3.2 Vývoj zooterapie

Využití zvířat jako pomocníků k léčebným a rehabilitačním účelům má ve světě i u nás již mnohaletou tradici.

Pes se osvědčil jako pomocník při snižování vysokého krevního tlaku, kuň pozitivně působí na psychicky nemocné jedince a pohled na akvárium s plovoucími různobarevnými rybičkami dokáže ovlivnit hyperaktivní děti nebo vystresované lidi.

Pravidelný působení zvířat a kontakt s nimi může ovlivnit nejen psychický, ale i fyzický stav člověka.

Využívání zvířat člověkem sahá do hluboké minulosti. První zmínky o psovi jako společníkovi člověka nejdou přesně zmapovat, ale podstatné je, že „*pes od samého začátku soužití s prehistorickým člověkem plnil kromě funkce pomocníka / funkce hlídací, lovecká, pastevecká, dopravní, / i funkci hygienickou a společenskou.*“ (kol. autorů, 2007)

Starověké civilizace nám už pak zanechaly množství důkazů o využívání zvířat člověkem, v této době bylo vyšlechtěno i mnoho plemen psů.

Soužití se zvířaty velmi brzy přineslo i první zkušenosti s jejich léčebným využitím.

„Historicky zaznamenáno je terapeutické nasazování zvířecích pomocníků v řadě léčebných zařízení. „ (kol. autorů, 2007) Belgie udává první zmínky o „doplňkové terapii zdravotně postižených „ od 8. do 9. stol., v Anglii se od 18. stol. užívala malá zvířata u ústavu pro duševně nemocné. Centrum pro epileptiky, které bylo založené v Německu v 19. stol., používalo k léčebným účelům nejen psy, ale i kočky, kozy, ovce, koně a ptáky. Záznam o dalším využití psů v nemocnicích pochází z roku 1919 z USA.

Psi se tedy postupně začali využívat nejen na hlídání, ale také na vyhledávání raněných již v Napoleonově armádě nebo jako součást rehabilitačních technik při léčení vojáků ve 2. světové válce.

Zooterapie je i ve světě uznávaná léčba pomocí zvířat (zahrnuje nejen péči o ně, ale i dotýkání, hlazení, kontakt s nimi nebo komunikaci "přes zvíře"). Můžeme ji označit za obor, který si svými výsledky neustále získává své místo při léčení a pomoci lidem.

3.3 Typy zooterapie

V roce 1990 vytvořila organizace Delta Society standardy pro asistované a léčebné aktivity s využitím a za pomoci zvířat s cílem ukázat na pozitivní výsledky působení zvířat na lidské zdraví, odstraňovat překážky, které brání člověku v kontaktu se zvířetem a podporovat nové role zvířat v léčebném a rehabilitačním procesu. Základem těchto standardů jsou následující typy zooterapie:

1. Aktivity za pomoci zvířat - AAA (Animal Assisted Activities)

Jde zde o přirozený kontakt člověka a zvířete s cílem zlepšit kvalitu života klientů, vytvořit pro ně motivační, terapeutický nebo odpočinkový program, nastartovat rozvoj jeho sociálních dovedností.

Nejčastějšími klienty jsou uživatelé sociálních služeb z domovů pro osoby se zdravotním postižením, pro seniory, z dětských domovů, speciálních škol i zdravotnických zařízení. Vedou je speciálně vyškolení profesionální odborníci za účasti speciálně vybraných zvířat a odehrávají se v různých terapeutických prostředích.

2. Pasivní AAA

Touto formou zooterapie se rozumí např. umístění akvária nebo klece s papouškem do společných prostor domovů, neboť i pouhé sledování zvířat přináší člověku klid a pohodu. Role zvířat je v tomto případě pasivní, protože se o ně klient nestará, ale přesto přinášejí pozitivní efekt jen svojí přítomností.

3. Terapie za pomoci zvířat - AAT (Animal Assisted Therapy)

Jde o cílený kontakt klienta se zvířetem, který je zaměřený na postupné zlepšování psychického i fyzického stavu klienta. Hlavním cílem AAT je podpora procesu léčby a rehabilitace. Tato forma je poskytována a vedena pouze odborně vzdělanými terapeuty, kteří pracují v profesi (např. lékař, fyzioterapeut, ergoterapeut, speciální pedagog, psycholog, logoped, sociální pracovník apod.). Všichni specialisté musí mít odborné znalosti ve svém oboru i dostatečné znalosti o zvířatech, se kterými se pracuje - o způsobech jejich chování, o fyziologii a psychologii. Výsledky AAA můžeme měřit pouze v pojmech radosti, spokojenosti a štěstí, výsledky AAT jsou objektivně měřitelné a pozorovatelné. Cílem AAT může být posílení žádoucího chování nebo utlumení nežádoucího chování. Například léčení fobií nebo nácvik nových dovedností.

4. Vzdělávání za pomoci zvířat - AAE (Animal Assisted Education)

Jde o přirozený nebo i cílený kontakt člověka a zvířete, který je zaměřený na rozšíření a zlepšení výchovy, vzdělávání a sociálních dovedností klienta. Zvíře tady působí jako silný motivační prvek (např. pro zvýšení zájmu o učivo). Využívá se pro klienty se specifickými poruchami učení nebo výchovnými problémy. Hlavním cílem je přirozené zvýšení motivace k učení a osobnímu rozvoji.

5. Krizová intervence za pomoci zvířat – AACR (Animal Assisted Crisis Response)

V tomto případě jde o přirozený kontakt zvířete a člověka, který se ocitl v krizovém prostředí, zaměřený na odbourávání stresu a celkové zlepšení psychického i fyzického stavu klienta. Náplň činnosti ovlivňuje momentální krizová situace – přírodní katastrofa, teroristický čin, kriminální čin apod. Cíle definuje zooterapeut ve spolupráci s dalším pracovníkem krizové intervence dle aktuální potřeby klientů.

3.4 Formy zooterapie

Formy zooterapie jsou pevně stanovené a mohou se provádět buď skupinově nebo individuálně. Vždy je provozují profesionální zoterapeuti nebo proškolení laici ve spolupráci s nimi. Zoterapeut může vést jedno nebo dvě zvířata. Každou z těchto forem zooterapie můžeme kombinovat s jinou, vždy ale musí být zachovány specifické podmínky typické pro tyto aktivity.

- **Návštěvní program:**

Je to nejrozšířenější forma zooterapie a jedná se o pravidelné návštěvy zoterapeutického týmu u klienta. Může se uskutečnit i na neutrální půdě nebo klient dochází za zvířetem.

- **Jednorázové aktivity:**

Tyto aktivity mohou být určeny pro uzavřenou skupinu lidí nebo pro širokou veřejnost. Může se jednat o ukázky práce, setkání a jiné podobné aktivity.

- **Pobytový program:**

Zde máme na mysli jednorázový i pravidelný pobyt klientů na letních táborech, statcích, ekofarmách, zkrátka všude tam, kde jsou k dispozici zoterapeutické týmy.

- **Rezidentní program:**

Jde o převzetí zvířete klientem k výkonu zoterapeutických aktivit.

- **Ambulantní program:**

Zooterapie se provádí v ordinaci lékaře, kam pacient chodí.

- **Program péče o zvíře:**

Jde o program péče o zvíře v útulku, na farmě, v chovné stanici a vede klienty k samostatnosti, k práci, pravidelným návykům.

- **Zooterapie s asistenčním zvířetem:**

V tomto případě máme na mysli asistenční zvířata pro zdravotně postižené osoby ke zvýšení samostatnosti a celkové zlepšení jejich život

Rozdělení zooterapie:

1. Canisterapie
2. Hipoterapie

3. Felinoterapie
4. Lamaterapie
5. Ornitoterapie
6. Delfinoterapie
7. Farmingterapie
8. Chovatelské koutky a terapie v ZOO

4 Canisterapie

Říká se, že pes je přítelem člověka a jako jeho společník k člověku neodmyslitelně patří. Příkladem této skutečnosti je citát Saunderse (in Galajdová, 1999, s. 13) : „*Není snad zvířete, které bychom znali lépe než psa, které bychom více milovali a kterému bychom více důvěřovali... Léčebné účinky života se psem nejsou objevem moderní psychologie, lidé je znají již tisíce let.*“ Mohli bychom si zde uvést nepřehledné množství příkladů z historie, kdy byl pes pro svoji věrnost a oddanost člověku uctíván, příkladem toho je i jeho zastoupení v mytologii.

4.1 Historie canisterapie

První zmínky o využití psa v medicíně pochází již od Babylóňanů. Tamní lékaři poznali léčebnou sílu psa a psí sliny používali pro své pacienty jako antibiotika – bylo zde běžné, že pes olizoval svým jazykem rány nemocných.

I ve středověku měl pes svoji léčitelskou funkci, byl přikládán k nemocným místům, což pozitivně ovlivňovalo léčbu revmatismu.

Již od 8. století n. l. známe léčebné působení zvířat jako podpůrnou metodu v rehabilitaci pro handicapované a dlouho bychom jmenovali další zmínky a dochované zdroje z dávné doby. Pro nás jsou významným mezníkem 70. léta 20. století, americký psycholog Boris M. Levinson se zasloužil o záznam využití psa v dětské psychoterapii a v 80. letech 20. stol. je jednou z mnoha metod práce s mentálně a tělesně postiženými.

Metoda canisterapie působí na „celého člověka“. Pes přichází ke klientovi a je připravený se mu plně věnovat, prohřeje mu všechny svaly a tím dochází k uvolnění napětí, což může pozitivně ovlivňovat prožitky bolesti, zlepšuje se rozsah hybnosti a s tím souvisí i ovlivnění psychiky. Klient se víc snaží, chce psa pohladit, obejmout a třeba i načesat, pes okamžitě reaguje, přitulí se, lízne, láká ke hře, spolupracuje s klientem.

Indikace canisterapie:

Canisterapie jako podpůrná metoda působí na zlepšení psychosociálního zdraví klientů s mentálním, smyslovým a tělesným postižením, epilepsií, v logopedii, psychologii, psychiatrii, geriatrii a jiné.

Kontraindikace canisterapie:

Canisterapeutické techniky neprovádíme v žádném případě u klientů, kteří trpí kynofobií (chorobný strach ze psů), dále tato metoda není vhodná pro alergiky, klienty ve fázi akutního onemocnění, při otevřených poranění.

Canisterapeut

Canisterapeut je člověk, psůvod, majitel psa, profesionál - odborník, který společně se svým speciálně vycvičeným psem pomáhá zdravotně postiženým lidem. V rámci své odbornosti pracuje samostatně, ale pokud to okolnosti vyžadují, je vhodná spolupráce s dalšími odborníky nebo odpovědnými osobami.

Cíle canisterapie

U dlouhodobých canisterapeutických aktivit je nezbytné při práci s každým klientem konzultovat klientův zdravotní stav a z něho vycházet při stanovení cíle, metody a formy terapie. Stanovené cíle můžeme v průběhu terapie měnit tak, aby klientovi plně vyhovovaly.

4.2 Metody canisterapie

Metody canisterapie se od sebe odlišují podle druhu vykonávaných činností, místa výkonu a vykonávající osoby.

- **AAA (Animal Assited Activities):**

- jedná se o aktivity za pomoci psů, zvířaty asistované aktivity nebo také tzv. společenská činnost – poskytují prostor pro motivační činnost, v praxi to znamená návštěvy u klientů, zaplnění jejich volného času, stimulování paměti (vzpomínky klientů, procházka). Tuto metodu můžeme provádět kdekoliv, vhodná je zejména pro seniory, děti v mateřské škole, ale výjimkou nejsou ani návštěvy klientů v domácnosti. Tuto službu může vykonávat canisasistent nebo dobrovolník.

- **AAT (Animal-Assisted Therapy):**

- jde o zvířaty asistovanou terapii, terapii za pomoci psů. Tato terapeutická metoda má pozitivní vliv na rozvoj emocionální, fyzické, sociální i kognitivní stránky klienta. Jde o cílenou intervenci, kdy zvíře je nedílnou součástí terapeutického procesu. Jsou zde stanoveny specifické individuální cíle a pokrok je měřen a zaznamenáván. Nezbytné je vedení dokumentace o průběhu jednotlivých terapií.

- **AAE (Animal-Assisted Education):**

- vzdělávání nebo výuka za pomoci psů, kterou mohou provozovat buď přímo vyškolení pedagogové ve své třídě nebo probíhá za přítomnosti canisterapeutického týmu. Lze ji využívat přímo na potřeby žáků (s hendikepem, hyperaktivitou, poruchou učení či jinými psychickými poruchami), nebo jako osvětovou činnost a poskytování informací (diskuze, přednášky, workshopy).

- **AACR (Animal Assisted Crisis Response):**

- je krizová intervence za pomoci psů, která by měla být dostupná jako pomoc pro všechny klienty, protože včasná odborná pomoc může plnit i funkci preventivní. Jde o kontakt klienta a psa, cílem této metody je celková stabilizace klienta. Je využívána při živelných katastrofách, při ztrátě blízké osoby, narození dítěte se zdravotním postižením apod.

4.3 Formy canisterapie

- **Návštěvní program:**

jde o nejčastější formou canisterapie, jedná se o pravidelné návštěvy canisterapeutického týmu v zařízeních, Domovech pro osoby se zdravotním postižením nebo v jiném známém prostředí.

- **Jednorázové aktivity:**

jde o formu canisterapie, při které jde většinou o osvětovou činnost a poskytnutí informací široké veřejnosti. Jedná se o besedy, přednášky, prezentace, výstavy.

- **Pobytový program:**

je jednorázový nebo opakovaný pobyt klientů v prostředí, kde se canisterapie provádí. Pobyt může mít podobu léčebného zařízení různých druhů, např. rehabilitace, léčba závislostí,

léčebné tábory, ekofarmy, odlehčovací pobyty, domovy pro osoby se zdravotním postižením (internátní forma) apod. Program bývá většinou doprovázen další vzdělávací, ozdravnou a terapeutickou činností.

- **Rezidentní program:**

jde o formu trvalého umístění canisterapeutického psa v zařízení nebo domácnosti klienta. Pes je vycvičen pro canisterapii u chovatele a za sjednaných podmínek je předán do péče žadatele. Zooterapeutické zvíře v rezidentním programu se pak stává majetkem zařízení či klienta.

- **Ambulantní program:**

tato forma se velmi podobá návštěvnímu programu, liší se jen prostředím. Canisterapie se provádí v ordinacích lékařů, na rehabilitacích, u pedagogických a psychologických pracovníků vzdělávacích institucí apod. Terapie je zde zaměřena na uvolnění, relaxaci, odbourání stresu, zbavení se strachu z lékaře.

- **Péče o zvíře:**

tato forma canisterapie je založena na využití vlivu psa na klienta. Klient se učí samostatně o psa pečovat a tím získává pocit odpovědnosti, ale také potřebnosti a důležitosti.

- **Canisterapie s asistenčním zvířetem:**

asistenční pes zde plní funkci pomocníka osob se zdravotním postižením a pomáhá jim zlepšit kvality života. Musí absolvovat náročný výcvik, aby byl schopný vykonávat požadované úkony.

- **Kombinované činnosti:**

canisterapii jako terapeutickou metodu můžeme kombinovat s jinými metodami a technikami, posílíme tak její výsledky. Velmi dobré je například spojení canisterapie s hipoterapií. Musíme však mít na zřeteli bezpečnost klientů i zvířat.

- **Návazné činnosti:**

canisterapii můžeme často použít i jako přípravu pro další aktivity. Například při polohování klienta dochází k prohřátí organismu a celkovému uvolnění svalů, můžeme tedy navázat dalšími rehabilitačními technikami. Mezi návazné činnosti patří i masáže nebo výuka, jde jen o to, aby činnosti přecházely plynule a nenásilně.

Rozdělení canisterapie podle zaměření

- aktivity za pomoci psa - pomocí přirozeného kontaktu člověka a psa se zaměřujeme na zlepšení kvality života klienta obecnou aktivizací
- terapii za pomoci psa - je cíleným kontaktem, kde úkoly stanoví odborník (fyzioterapeut, psycholog, speciální pedagog apod.) a canisterapie se tak využívá jako podpůrná metoda celkové rehabilitace klienta
- vzdělávání za pomoci psů - pedagogové při něm využívají pozitivní vliv psů na žáky se specifickými potřebami, působí jako součást zážitkové výuky.

Pes se připravuje na terapeutické poslání již od štěněte, musí projít odborným výcvikem, je třeba ho zvykat na různé situace a prostředí, různé klienty. Přivyká si na různé možnosti komunikace a různé zvuky.

<http://www.canisterapie.info> a <http://www.canisterapie.cz/>

4.4 Techniky canisterapie

Pod pojmem techniky canisterapie si představíme několik metod práce psa s klientem:

- **Polohování** – jde o nejznámější a zřejmě nejvíce používanou metodu canisterapie s využitím přímého fyzického kontaktu psa s klientem. Tato metoda se používá jižněkolik desítek let, přibližně od 50. let 20. stol. Polohování nám napomáhá u nepohyblivých nebo částečně pohyblivých klientů protáhnout a dle možností procvičit svalové skupiny, dále je nápomocno při uvolnění zablokovaných částí těla, může omezit vznik dekubitů. Při polohování se využívá pes jako zdroj tepla, které působí na problémové partie klienta a „uvolňuje“ je. Aby byla tato metoda canisterapie prováděna bezpečně a s dobrými výsledky, je nutná spolupráce fyzioterapeuta s canisterapeutem.

Pes může být polohován skoro ke všem částem klientova těla a to po dobu okolo 20 minut, po této době by mělo nastat prohřátí klienta natolik, že je možné s ním dále terapeuticky pracovat. Aby mělo polohování očekávaný efekt, mělo by být prováděno v příjemném a klidném prostředí s využitím např. relaxační hudby, klient ani pes by se neměli do této velmi příjemné aktivity nutit. Pro jednoho klienta můžeme využít víc psů – dle možností canisterapeuta, jde potom o celkové prohřátí a následné uvolnění celého těla klienta. Polohování provádíme nejčastěji na zemi, ale je možné využít menších plemen psů také k polohování např. na posteli.

Polohování jako canisterapeutickou metodu je možné využívat u klientů s tělesným i mentálním postižením, s DMO, Parkinsonovou chorobou, osvědčilo se jako vhodná terapie pro hyperaktivní děti, ale využívá se i v Domovech pro seniory, kojeneckých ústavech a dětských domovech.

Polohování napomáhá k celkovému uvolnění klienta po stránce fyzické i psychické, klient využívá psa nejen jako zdroj tepla, ale vnímá a reaguje i na rytmus jeho dechu a srdce (Pomocné tlapy-canisterapie.cz)

- **Mokrý techniky** – tato technika canisterapie by se zřejmě mnohým zvláště úzkostlivým rodičům nezamlouvala, ale přesto je zvláště mezi dětmi velmi oblíbená a slouží vlastně jako doplněk všech ostatních canisterapeutických technik. Jedná se o olizování jednotlivých částí těla samozřejmě pouze v případě, že je to klientovi příjemné. Pes svým jazykem stimuluje kůži, svaly, ruce a nohy, prsty, mnohdy i obličej a ústa klienta. Působí tak na uvolnění, aktivizaci, prokrvení masírovaného místa, navozuje příjemné pocity. Tato metoda se dá velmi úspěšně použít i u klientů s problémy v dutině břišní, např. při potížích s vyprazdňováním. Také orofaciální stimulace má mezi canisterapeutickými metodami své místo. Pes zde svým jazykem aktivizuje ochablé nebo málo funkční obličejové svaly, tváře, nos, bradu a v některých případech i dutinu ústní, čímž napomáhá nastartovat polykací reflex a tím zlepšit příjem potravy u klientů.

- **Hra** – do této techniky můžeme zařadit všechny činnosti a aktivity klienta se psem. Klient by při nich měl dosáhnout celkového uvolnění a odreagování, navíc může dojít k rozvoji komunikačních schopností, jemné motoriky, smyslového vnímání. Přítomnost psa – tato technika má význam zvláště u seniorů a osamělých klientů, kdy přítomnost psa být na krátkou časovou jednotku naruší samotu a stereotyp a nabídne klientovi své přátelství. Zde funguje pes jako psychosociální motivace.

5 Hiporehabilitace

Na psychiku člověka má jízda na koni nezapomenutelný vliv. Již pouhý kontakt s tak velkým zvířetem v člověku zákonitě vyvolává řadu smíšených pocitů, jízda na koni pak pro nás může být nezapomenutelným zážitkem s možností naučit se mu porozumět, spolupracovat s ním, ovládat ho, ale dává nám i povinnost pečovat o něj.

Osobám se zdravotním postižením přináší hiporehabilitace větší možnost integrace, rozšiřuje jim sportovní aktivity, nabízí volný pohyb lidem na invalidním vozíku, je vhodnou terapií pro lidi s vadou zraku. Není zde rozhodující druh a stupeň postižení nebo věk člověka, všem lidem bez rozdílu může tato forma terapie změnit život.

Hiporehabilitace jako léčebná metoda využívá pozitivní působení koně na duševní, tělesné i sociální zdraví člověka. Základem této metody je neurofyziologický princip, to znamená, že se jezdec přizpůsobuje pohybovým impulzům koně a tím je napodobený chůzový mechanismus člověka s minimálním zatížením dolních končetin. Tím dochází k napřimování páteře, posílení zádových svalů, může se snížit svalový tonus.

Léčbu koněm tak můžeme využít jako metodu vhodnou při cvičení chůze, koordinaci pohybu, jako jednu z forem rovnovážného cvičení, může být využita i při neurologických potížích.

5.1 Vývoj hiporehabilitace

První pokusy o terapeutické využití koní pochází od jihoamerických indiánů (Kol.,1995), kteří nechávali své raněné v bezvědomí viset příčně přes koňský hřbet. Rytmičké nárazy na hrudní koš klusajícího koně měly podobný účinek jako dnešní resuscitace.

O využití koně k léčebným účelům se zmiňuje ve svých filozofických úvahách již Marcus Aurelius, další písemné materiály z té doby pochází i z pera císařova osobního lékaře Galéna, přesto se zde ještě nedá hovořit o cíleném využívání koně k léčebným účelům. Další zmínky o léčebném působení koně nacházíme u Hippokrata.

Jízda na koni jako možná metoda sloužící k utužení zdraví a napravení jeho poruch se objevuje v písemných záznamech z období renesance. Hieronymus Mercurialis se zmiňuje o různých pozitivních účincích při různých chodech koně, v jízdě na koni zaznamenává prospěch těla i ducha. Pro zlepšení životosprávy je předepisována jízda na koni v 17. Stol. Thomasem Sydehamem. Velmi bohaté na literární příspěvky je v tomto oboru 18. století. Osobní lékař Marie Terezie Gerard van Swieteus doporučoval jízdu na koni u lidí s duševními poruchami a chápal významnou úlohu vztahu mezi aktivním a pasivním pohybem při jízdě na koni. První sportovně medicínská učebnice "Medicina Gymnastica"(1750) označuje jízdu na koni za jednu z nejdůležitějších gymnastických cvičení s působením jízdy na "tělo i ducha." V roce 1782 vychází kniha "Léčebná a chirurgická gymnastika neboli výzkum o užitku pohybu", autorem je J. C. Tissot.

Již počátkem 18. stol. Friedrich Hoffman upřednostňoval jízdu krokem a pokládal ji za velmi účinnou při léčení např. tuberkulózy, udává tedy, že nejdůležitějším chodem koně pro terapii je krok, což platí i v dnešní době.

Denis Diderot ve spolupráci s Rousseauem a Voltairem řadí jízdu na koni na první místo mezi tělesným cvičením a ukazuje na zodpovědnost lékaře, který musí dbát především na výběr vhodného koně, adekvátní dávkování a příznivou denní dobu. V tomto století také lipský profesor Samuel Teodor Quellmals jako první ve své publikaci z roku 1735 analyzoval pohyb jezdce a zavedl pojem trojdimenzionálních kmitů. Jedná se zde již o soudobé pojetí hipoterapie.

Johan W. tethe již v 19. stol. vystihl podstatu hipoterapie v dnešním pojetí svým tvrzením, že člověk a zvíře se při jízdě natolik pohybově prolnou, že jde jen těžko říci, kdo koho ovlivňuje.

K pravidelnému využívání koně k léčebným účelům dochází až zhruba v 60. - 70. letech 19. století zejména v Německu a v Anglii. V Čechách se uvádí první snahy o provozování hipoterapie až kolem roku 1880.

Na začátku 20. století se léčebné jezdectví dostává do středu zájmu zdravotníků. Po první světové válce se používal kůň k rehabilitaci válečných invalidů, v letech 1950-60 se rozšířila hipoterapie u pacientů s polyomyelitis anterir acuta. 60. léta přinesla vznik organizací zabývajících se hipoterapií prakticky v celé Evropě a i USA. V naší republice se datují

počátky hipoterapie od roku 1947. Garantem hipoterapie v České republice je Česká hiporehabilitační společnost (ČHS), která byla založena v roce 1991. Sdružuje lékaře, fyzioterapeuty, pedagogy i jezdecké instruktory, kteří používají koně v lékařství, pedagogice i sportu, pacienty a rodiče handicapovaných dětí. ČHS je členem mezinárodní organizace FRDI (The Federation of Riding for the Disabled International).

Přes dlouhý vývoj vztahu mezi jízdou na koni a zdravím můžeme o hipoterapii jako o rehabilitační metodě hovořit asi od poloviny našeho století. Do té doby člověk jen řešil otázku, jestli je jízda na koni jako součást tělocviku lidem prospěšná.

Pro dokreslení situace uvádím výrok našeho prvního prezidenta T. G. Masaryka, který zaznamenal spisovatel Karel Čapek: *“Proč jezdím na koni? Protože je to nejrychlejší tělocvik. To se cvičí najednou celé tělo, ruce, nohy, plíce, srdce – jen to zkuste!”*

Po prokázání pozitivních účinků jízdy na koni začínaly v 60. letech vznikat organizace zabývající se hipoterapií téměř po celé Evropě. Jezdectví pro osoby se zdravotním postižením bylo lékařsky kontrolováno, instruktoři jízdy na koni pracovali pod lékařským dohledem.

Vznikla potřeba sjednotit pravidla pro práci s koněm, tato otázka byla projednávána na II. Mezinárodním kongresu v Bazileji v r. 1976, kde se řešila otázka rehabilitačních metod (I. Mezinárodní kongres – Paříž 1972). Zde byla jezdecká terapie zařazena do systému rehabilitačních metod. Účastníkům kongresu zde byl předložen nerušený přenos pohybů z koňského hřbetu na člověka. Zároveň vznikly dva rozdílné směry: Anglie, Francie, Kanada a USA prosazovaly jezdecký sport pro handicapované, Německo, Rakousko a Švýcarsko staví do popředí léčebné aspekty.

Třetí (Velká Británie 1979) a čtvrtý (Hamburk 1982) kongres předkládají poznatky o všem, co tematika hipologie, hipoterapie a jezdeckého sportu handicapovaných přináší.

Na pátém kongresu v Miláně se všichni účastníci zavázali dodržovat dané ohraničení okruhů nasazení koně ve sportu a v medicíně. Rehabilitace pomocí koně je zde rozdělena na tři přesně stanovená odvětví, lišících se od sebe cíli a metodikami.

Československá republika se v zastoupení Dr. L. Frantalové účastnila v roce 1991 Kongresu v dánském Ahusu a v témže roce byla na popud Dr. Frantalové založena naše hiporehabilitační společnost se sídlem v Praze (Kol. 1995).

5.2 Česká hiporehabilitační společnost

Česká hiporehabilitační společnost byla založena v roce 1991 jako dobrovolné, nepolitické a nezávislé sdružení. Jeho posláním je šířit rehabilitaci prostřednictvím koně včetně psychoterapeutického přístupu, integrace a sportovního využití postižených.

„ČHS sdružuje lékaře, fyzioterapeuty, ergoterapeuty, logopedy, pedagogy, psychology, zdravotní sestry i jezdecké instruktory, všechny ty, kteří používají koně v lékařství, pedagogice a sportu. Významnou složku členské základny Společnosti tvoří pacienti – klienti a rodiče handicapovaných.“ (www.chs.unas.cz).

Jako cíl si ČHS určila udržování a prosazování odborného provádění metody, školení pracovníků, zajištění vydávání odborné literatury a zprostředkování kontaktu mezi jednotlivci. V rámci svých činností organizuje tato společnost školení odborníků v oblasti hipoterapie, parajezdectví a pedagogicko psychologických aktivit s pomocí koně, organizuje soutěže, soustředění a různé společenské, kulturní a sportovní akce, snaží se o uznání metodiky hiporehabilitace na nejvyšší odborné úrovni.

5.3 Rozdělení hiporehabilitace

Hiporehabilitace zahrnuje široké pole terapií a sportovních aktivit, jako léčebnou metodu ji můžeme úspěšně aplikovat v řadě speciálních oborů, např. ve fyzioterapii, psychoterapii, speciální pedagogice apod. Aby byla hiporehabilitace opravdu účinná, musíme plně respektovat její rozdělení a tím klientům nabídnout co nejlepší péči.

V širším pojetí můžeme rozdělit hiporehabilitaci na několik oblastí:

- **Hipoterapie** – tato forma hiporehabilitace je cílenou terapií, je určená pro klienty s veškerým pohybovým postižením. Kůň je zde prostředkem v rukou terapeuta a plně se podřizuje potřebám klienta. Hipoterapie využívá všechno, co může kůň nabídnout. Základem léčebného působení je využití trojrozměrného pohybu koně jako motorického vzoru, jemuž se klienti přizpůsobují. Když posadíme člověka na koňský hřbet, musí se pohybu koně přizpůsobit, musí přijmout tempo, směr i změny, jinak se na koňském hřbetě

neudrží. Dochází v podstatě k pokusu o soulad pohybu koně a pohybu člověka (Kol., 1995). Jestliže je na koni člověk s pohybovým postižením, stačí mu, když přijme to, co mu kůň nabízí.

Hipoterapie vychází z balančních cvičení, používá inhibici a facilitaci pohybu Bobathovou technikou i neurofyziologický princip Vojtovy metody, která je založená na ontogenezi vývoje motoriky. Hipoterapii provádí fyzioterapeut na základě indikace lékaře. Pro každého klienta je vypracován individuální plán s přesně stanoveným cílem terapie- např. ortopedická onemocnění (skoliosy), neurologická onemocnění (dětská mozková obrna, roztroušená skleróza), kardiovaskulární onemocnění, astmatická onemocnění, obezita

- **Léčebně pedagogicko – psychologické ježdění** – u této formy terapie využíváme psychické vlastnosti koně, cílem je navázání kontaktu a vztahu mezi terapeutem, klientem a koněm i mezi ostatními členy hipoterapie. Jde o jízdu na koni nebo jen o pouhý kontakt s ním a má veliký vliv na psychiku člověka. Jedním z hlavních cílů léčebně pedagogicko – psychologického ježdění je rozvoj sebevědomí klienta, výchova k zodpovědnosti, kázní, tlumení agresivity, skupinové činnosti mohou mít vliv na rozvoj komunikace a spolupráce s ostatními klienty. Bývá tedy psychologem nebo psychiatrem doporučováno klientům s poruchami chování, neurologickými potížemi, mentální retardací, mozkovými dysfunkcemi, dětskou hyperaktivitou, logopedickými vadami nebo poruchami učení. Tato forma terapie také posiluje sebedůvěru, obratnost a odvahu. Léčebně pedagogicko – psychologické ježdění lze velmi dobře využít i jako doplňkovou terapii při problémech ve vztazích mezi rodiči a dětmi nebo při léčbě závislostí.

- **Parajezdeckví neboli sportovní ježdění postižených** – zde jde o partnerství člověka a koně ve sportovní kariéře. Můžeme sem zařadit tyto disciplíny:

- Pararezura – je upravená klasická drezura s využitím kompenzačních pomůcek u osob se zdravotním postižením
- Paravoltiž – vychází z pedagogicko – psychologických aktivit s využitím koně, osoba se zdravotním postižením vykonává pod odborným vedením na neosedlaném koni gymnastické cviky buď samostatně, nebo ve dvojici. Tato disciplína probíhá ve voltžním kruhu, koně vede voltžér na lonži.

- Parawestern – umožňuje zdravotně postiženým jezdcům soutěžit na koních ve westernovém stylu
- Paravozatajství – alternativní sport k jízdě na koni pro všechny, kteří z různých důvodů nemohou sedět na koni.
- Paraparkur – jde o sport pro osoby se zrakovým postižením nebo amputacemi, v ČR se zatím neprovozuje.

V parajezdectví jde tedy o natrénování jízdy handicapovaných klientů na úrovni rekreační nebo závodní.

- **Rekondiční ježdění** - je vhodné např. při pouřazových stavech nebo dlouhodobých onemocněních. Při tomto druhu terapie je důležité ovládnutí koně klientem a zpravidla následuje jako pokračování hiporehabilitace s udržováním a zvyšováním fyzické kondice a zároveň napomáhá fyzicky i psychicky handicapovaným klientům lépe se vyrovnat se svým handicapem a s pomocí společného zájmu se zařadit mezi vrstevníky (Kol., 1995).

Indikace hiporehabilitace

Hiporehabilitace jako celek je v dnešní době s úspěchem zařazována u osob s různým druhem zdravotního postižení, můžeme mluvit o vhodné rehabilitační metodě, která je schopná obohatit psychické i somatické prožitky klientů. Podstatné pro indikaci hiporehabilitace je vždy rozhodnutí lékaře.

Vhodné indikace:

- Oblast neurologie:
opožděný psychomotorický vývoj, centrální koordinační poruchy, dětská mozková obrna, centrální a periferní parézy, mozkomíšní skleróza, metabolické a zánětlivé poškození nervového systému, porucha rovnováhy a koordinace chůze, kombinované vady, myopatie obecně – stavy s poruchami svalového napětí (hypotonie, hypertonie – spasticita), poruchy aktivního držení trupu a hlavy, řeči, úchopu.

- Oblast ortopedie:
prevence vzniku skolióz, svalové dysbalance, postraumatické stavy, vertebrogenní problematika.
- Oblast psychiatrie:
poruchy učení, autistické syndromy, lehké mozkové dysfunkce, psychózy, schizofrenie.
- Oblast interní medicíny:
kardiovaskulární onemocnění, juvenilní hypertenze, respirační onemocnění (astma bronchiale, chronická bronchitida), gastroezofagální reflux, obstipace, obezita).
- Oblast gynekologie:
slabost pánevního dna.

Kontraindikace

- akutní (horečnaté, zánětlivé, onkologické) stavy
- negativní reakce na kontakt s koněm a zhoršení stavu po první hipoterapii
- nepřekonatelná obava z koně
- alergie na koňskou srst a prostředí, kde se hipoterapie provádí
- nekvalifikovaný – laický hipoterapeutický tým.

5.4 Význam hiporehabilitace

U klientů s DMO (dětská mozková obrna) a centrálními koordinačními poruchami využíváme hiporehabilitaci a její facilitační mechanismy ve velké míře. Důležité je správné polohování dítěte i správně zvolené tempo kroku koně, to pak může ovlivnit a usnadnit vznik správného pohybu, který je důležitý a podstatný pro vertikalizaci dítěte (obdoba Vojtovy metody - stimuluje starý posturální globální lokomoční vzor).

U klientů s autistickými rysy může navíc hiporehabilitace pozitivně ovlivnit i psychiku a sociální chování. K tomu napomáhá pravidelná péče o koně a jeho přijetí jako autority, to dává dítěti pravidla, která musí respektovat a díky kterým se naučí včlenit se do společnosti.

Koňská společnost navíc přijímá dítě s postižením neutrálně, nepokládá ho za „vyjímečné“ a dává mu tak jasná pravidla chování, které musí respektovat všichni bez výjimek.

Skoliózy a vadné držení těla způsobují oslabené hluboké svaly podél páteře - hluboký stabilizační systém. Posílení těchto svalů pomocí běžného cvičení je téměř nemožné, k léčbě je nutná nestabilní plošina. Koňský hřbet nám funkci této nestabilní plošiny nahrazuje, kůň je navíc v pohybu a kontakt s ním vyvolává u klientů pozitivní emoce, ty pak usnadňují fixaci nových pohybových programů.

Osoby se zrakovým postižením mají velmi často vadné držení těla jako důsledek špatné orientace v prostoru. Kůň jim „propůjčí“ své nohy a pomáhá jim s orientací v 3D prostoru s pohybem vpřed.

Také u poruch komunikačních schopností nám slouží jako terapeutická metoda nápravy hiporehabilitace, konkrétně využíváme rytmicitu koňského kroku. Dítě má s pomocí koně možnost naučit se frázovat podle tempa kroku koně, potom se již mnohem snadněji přidává výslovnost souhlásek a slov.

Klienti s poúrazovými stavy jsou také častými klienty hiporehabilitačních terapií. Často trpí zhoršeným vnímáním tělesného schématu. Vlivem působení pohybu koně dochází k výraznému zrychlení rehabilitace nemocného.

Hiporehabilitaci jako jednu z forem terapií se s úspěchem daří využívat i u respiračních onemocnění. Dechové svaly, které jsou zároveň i svaly posturálními, se podílí na vadném držení těla klientů a my se snažíme pomocí pohybu koňského hřbetu držení těla u klienta zlepšit, působíme tak i na svaly dechového aparátu, tím ovlivňujeme jejich práci a zvětšujeme kapacitu plic.

Hiporehabilitaci můžeme úspěšně využít u klientů hyperaktivních, s poruchou pozornosti, řeči, sluchu i s dalším onemocněním. Jde o metodu vyloženě individuální, má příznivý vliv na rozvoj vnímání, paměti, představivosti, fantazie a myšlení klienta. V každém případě je hiporehabilitace metodou, která nabízí kontakt člověka s koněm a tím pozitivně ovlivňuje jeho celkový stav.

6 Felinoterapie

Felinoterapie je jednou z forem zooterapie, která využívá pozitivního vlivu kočky na člověka. Felinoterapie je ve své podstatě velmi podobná canisterapii, v naší republice se s ní však pracuje poměrně krátkou dobu a nemá ještě vybudovanou tak dlouhou tradici. Přesto si troufám tvrdit, že kočky jsou v mnoha směrech stejně „užitečné“ jako psi, navíc pro svou menší velikost jsou v mnoha zařízeních vítanější a nemusí absolvovat žádný vlastní výcvik ani zkoušky. Felinoterapie se využívá především u dětí, klientů s mentálním a kombinovaným postižením, seniorů, lidí se sníženou hybností, s diagnózou Alzheimerovy choroby. Tato terapeutická metoda napomáhá u klientů navodit pocit klidu, pohody a optimismu, zmírňuje prožívání zdravotních potíží. Jejím základem je přímý kontakt klienta s kočkou.

Rozlišujeme dvě možnosti využití felinoterapie:

- **AAT (Animal Assisted Therapy)** – kočka tvoří nedílnou součást terapeutického procesu, kontakt s klientem je řízený a výsledky této metody jsou objektivně pozorovatelné (výsledky vidíme např. při rozvoji jemné motoriky ruky)
- **AAA (Animal Assisted Activities)** – kočka pouze svojí přítomností navodí příjemné prostředí, kontakt s klientem je spontánní, nenucený, klient i kočka samostatně volí své aktivity.

Kočky vybrané pro felinoterapii musí mít klidnou, milou a vstřícnou povahu, dá se říct, že se pro tuto metodu hodí téměř každé plemeno kočky, musí být zvyklá na kontakt s cizími lidmi a podmínkou je samozřejmě stoprocentní zdravotní stav.

Kočka zvolená pro felinoterapii by měla na klienty působit vrozenou empatií, využívá se její intuice i léčivá energie. I krátká přítomnost kočky může pomoci člověku zapomenout na starosti, bolest, navodí duševní harmonii. Pocit zodpovědnosti za blízkého tvora pak může u zdravotně postižených lidí nastartovat novou chuť do života, jenž má najednou zase smysl, vytratí se pocit osamění.

Na rozdíl od jiných zooterapeutických technik, která využívají větší druhy zvířat (hiporehabilitace, lamaterapie), může být felinoterapie prováděna i ve velmi malém prostoru, často bývá využívána v lůžkových odděleních nemocnic nebo Domovů pro seniory. Pro svoji velikost je tedy kočka u klientů s omezenou hybností velmi oblíbeným společníkem.

Felinoterapie provozovaná v užším kolektivu povzbuzuje dlouhodobou paměť i komunikaci, když si klienti vybavují své předchozí zkušenosti s domácími zvířaty a dělí se o své vzpomínky s ostatními. Je to také ideální podpůrná metoda pro léčbu závislostí, neuróz, stresů a neklidu. Všeobecně známé jsou účinky felinoterapie při snižování krevního tlaku, podpůrná léčba psychických potíží, stresu, pocitů úzkosti a fobií prostřednictvím bezprostředního kontaktu a doteku. (Planeta Zvířat, 2011).

Mezi nejužívanější plemena pro felinoterapii patří ragdoll, perská kočka a něvská kočka.

Vhodnější pro využití jsou kocouři (zejména kastrování), ale ani kočky nejsou ve felinoterapii výjimkou.

Pro osoby se zdravotním postižením se mohou stát kočky každodenní součástí života a není rozhodující, zda jde o dětské klienty nebo seniory, každého může kontakt s kočkou obohatit. Děti se možná poprvé dotknou zvířecí srsti, u starších lidí umožní felinoterapie zapomenout na osobní problémy.

Felinoterapii neboli terapii s využitím kočky můžeme také využít jako podpůrnou metodu při léčbě závislostí a neuróz, stresů a jiných psychických potíží, díky kočce bude člověk nucen přehodnotit své dosavadní postoje, učit se být zodpovědný a rozvíjet své schopnosti motorické i mentální.

7 Delfinoterapie

Delfín se stal jedním z dalších zvířat, která jsou už řádku let využívána k zooterapii, i když v ČR je tato forma terapie klientům nedostupná. Delfinoterapie se uskutečňuje v delfináriích, nejznámější je delfinárium na Floridě, v německém městě Nürnbergu, na Ukrajině v Sevastopolu, další delfinárium s možností delfinoterapie leží v izraelském Eilatu. O delfinoterapii můžeme zodpovědně napsat, že to není jen hra ve vodě nebo plavání s delfíny. Tato metoda se začala zařazovat do léčebné terapie v Kyjevském institutu začátkem 80. let a má zpracovanou vlastní metodiku a rozpracované čtyři základní etapy práce.

Delfín se stal symbolem inteligence, přátelství, porozumění, radosti a empatie a jeho náklonnost k člověku je známá již tisíce let. Ne nadarmo byli delfíni ve starověku uctíváni jako posvátní tvorové.

„Delfíni jsou zajímaví partneři pro mnohostrannou interakci a hru. Klientům delfinoterapie nabízí příjemný prožitek v oblasti tělesného kontaktu, komunikace, sociální interakce i příjemně strávený čas. Důležitým momentem je zaujetí prožívanou chvílí, kdy klient zapomíná na okolní svět a soustředí se na přítomnost, jeho motivace k činnosti je spontánní
„(Zooterapie/Breitenbach, Stumpf, 2003/).

Mezi klienty delfinoterapie patří ve velké míře děti s DMO, hojně se využívá a také největší úspěšnost má tato forma terapie u klientů s narušeným chováním, sociálním kontaktem a komunikací (kol. autorů, 2007). Dále se delfinoterapie těší velké oblibě u dětí s tělesným, mentálním a kombinovaným postižením, jako je Downův syndrom, opožděný vývoj řeči, různé psychické nemoci. Právě pro postižené děti jsou delfíni obrovským zdrojem energie, mají vliv na rozvoj komunikace, vnímání, motoriky i psychiky, zkrátka nabízí dětem svůj svět radosti.

Delfinoterapie je metodou individuální, ale účastní se jí nejen dítě, do terapeutického procesu je zapojena i jeho rodina, délka terapie je zpravidla 7 – 10 dní a měla by se jedenkrát ročně opakovat.

„Thor (2001) řadí mezi hlavní body delfinoterapie zapojení celé rodiny, umožnění odpočinku rodině formou dovolené, postupné zkracování vzdálenosti mezi delfínem a dítětem a zároveň kladení individuálně volených vyšších nároků na úkoly plněné dítětem a u potřebných dětí intenzivnější navazování kontaktu s terapeutem a cvičitelem delfínů“ (kol. autorů, 2007)

8 Ornitoterapie

Další méně známou a obvyklou formou zooterapie je tzv. ornitoterapie neboli využití ptáků, zejména papoušků při práci se zdravotně postiženými. V poslední době se ale činnosti spojené s chovem různých druhů papoušků v naší republice velmi rozšířily.

Papoušky obecně můžeme přiřadit k inteligentním zvířecím druhům, v dnešní době patří k oblíbeným domácím mazlíčkům se schopností naučit se mluvit. Nejen tato schopnost, ale i další povahové rysy se dají ztotožnit s člověkem. Papoušci umí dát člověku najevo svoji náklonnost, umí mít rádi, jsou věrní, ale ve velké míře dovedou na svého majitele i žárlit, vynucují si pozornost, umí se urazit nebo radovat, ukazují vlastnosti blízké lidským.

(kol. autorů, 2007).

Ornitoterapie dosahuje nejlepších výsledků u seniorů, klientů s mentálním postižením, s Alzheimerovou chorobou, papoušek může být vhodným dárkem i pro hyperaktivní děti. U těchto dětí dochází vlivem ornitoterapie nejen ke zklidnění, ale navíc získají povinnost o někoho se starat, mít pocit zodpovědnosti.

Ornitoterapie má tedy na klienty pozitivní vliv zejména v oblasti rozvoje psychických a sociálních dovedností, podílí se na zklidnění a stimulaci klientů, rozvíjí emocionální, fyzickou i psychickou stránku osobnosti.

9 Lamaterapie

Lamaterapie – to je jedna z novějších forem zooterapie, která podobně jako canisterapie psy nebo hipoterapie koně využívá zvířata – lamy – pro práci nejen se zdravotně postiženými klienty. Při aktivitách s lamou se mohou potkat lidé zdraví s nemocnými nebo děti a dospělí a kromě působení zvířecích prvků zde můžeme využít i pozitivní sociální kontakt. Ještě stále nejde o terapii zcela běžnou, ale zařízení, která jsou průkopníky nejen v chovu lam, ale i v jejich terapeutickém využití, stále přibývá.

“Lamy jsou nenáročná zvířata, v létě se pasou, v zimě se krmí převážně senem. Pro ustájení jim stačí jednoduchý přístřešek se stěnami, aby měly v zimě ochranu,” říká Václav Mazánek, člověk, který se chovu lam na Dolním Sedle u Hrádku nad Nisou věnuje již deset let. S výcvikem lamy je nejlepší začít brzy, vhodná doba je už okolo desátého měsíce, zpravidla bývá bezproblémový, velmi se podobá výcviku štěněte, i tady musí mít člověk v zásobě dostatek trpělivosti, času, neměl by zapomínat na nějaký pamlsek jako odměnu.

Lamy jsou vesměs přátelská zvířata, umí být trpělivé, nechají se pohladit, nakrmit z ruky, vodit. Již deset let se využívá jejich pomoc při terapiích s postiženými lidmi. Jako zvíře je lama vhodná například pro terapii u klientů, kteří jen velmi obtížně navazují kontakt se svým okolím, lamaterapie se úspěšně využívá i jako podpůrné metody při léčbě autistických dětí. Tady se velmi zřetelně projevuje zvláště její cit. Lama se velmi pomalu dokáže přibližovat k obličejí člověka a tím si získává jeho důvěru. Člověk na lamu reaguje, většinou na ni začíná mluvit, povídá si s ní, navazuje kontakt a to je vlastně jeden z prvků lamaterapie.

O praktikované terapii s lamami se pochvalně vyjádřila i známá psychoterapeutka, doktorka Saskia van deer Lee:

“Lama působí jako prostředník mezi terapeutem a klientem. Svým pozorným, člověka respektujícím a zvědavě odtažitým projevem dokáže většinou přesně dodržet individuální hranice klientů. Lze je použít k terapii různých skupin, u dětí pomáhají vytvářet důvěru, přispívají k jejich uklidnění a zlepšují se také schopnost koncentrace.”(www.borudo.cz)

Podobné zkušenosti s chovem a využitím lamy v zooterapii u osob s mentálním a kombinovaným postižením mají už i v Domově „Na Zámku“ v Nezamyslicích. I zde se

lamaterapie pod vedením trpělivých zooterapeutů plně rozvinula, mezi klienty je to aktivita oblíbená a pozitivně ovlivňuje jejich život.

O svoje zkušenosti s chovem a terapeutickým využitím lam se v Nezamyslicích chtějí podělit s veřejností na Mezinárodním dni lamaterapie, který připravují na 24. června 2011. *"Lamaterapie je velmi žádanou terapií, při které obyvatelé domova mají bezprostřední kontakt s přírodou a zvířaty. Každodenní péče o zvířata jim přináší pocit klidu a některým i náplň života. Zooterapii, jejíž součástí lamaterapie je, lze považovat za léčebnou terapii, zvíře má pozitivní až léčebné vlivy na člověka,"* říká o nové metodě zooterapie ředitelka zařízení, Ing. Mgr. Jiřina Krejčí. Lamaterapie, kterou jsem zde mohla sledovat, se přímo v areálu provádí na velké ploše zahrady i ve výběhu za přítomnosti zooterapeuta a speciálního pedagoga necelý rok a již nyní je v práci s postiženými lidmi velkým přínosem.

V Domově „Na zámku“ využívají lamaterapii klienti, u nichž je z důvodu mentálního postižení narušena schopnost komunikovat s okolím, s poruchami autistického spektra, klienti hyperaktivní nebo jen se strachem ze zvířat. Tato terapie je vhodná nejen pro mobilní, mohou ji využívat i imobilní obyvatelé Domova. Podle svého zájmu a vztahu k jednotlivým druhům zvířat si mohou vybírat i z dalších metod práce se zvířaty, starat se o psy, ptáky či drobná hospodářská zvířata.

10 Farmingterapie

Farmingterapie se jako jedna z metod práce se zvířaty také může řadit k zooterapii. Jde o terapii prací na farmě, kde dochází k přímému kontaktu klientů s hospodářskými zvířaty. Farmingterapie se uskutečňuje dvěma způsoby:

- klienti – uživatelé sociálních služeb mají hospodářská zvířata přímo doma, v prostorách Domova / např. Domov „Na Zámku“ v Nezamyslicích/
- klienti pravidelně dojíždí na zvolenou farmu a tam podle svých možností s péčí o hospodářská zvířata pomáhají.

Oba dva popsané způsoby jsou u nás využívány a umožňují klientům nejen kontakt se zvířaty, ale také možnost pečovat o ně, krmit je, česat, uklízet stáje. K nejčastěji chovaným zvířatům patří kozy a ovce se svými mláďaty, ale i poníci, slepice, králíci, kachny, husy nebo krůty. Ať už se jedná o kontakt s malým nebo velkým zvířetem, vždy musí být zachována bezpečnost klientů.

Farmingterapii můžeme nabídnout již starším dětem jako metodu vhodnou k vytvoření pracovních návyků, mohou ji provozovat lidé zdraví i s různým druhem postižení. Výsledný efekt farmingterapie je srovnatelný s ostatními druhy zooterapie, klient má však možnost aktivně se zapojit v péči o hospodářská zvířata a to mu přináší množství vjemů a zážitků.

11 Chovatelské koutky a terapie v ZOO

Další druh zooterapie jsou tzv. chovatelské koutky. Tuto formu práce se zvířaty nazýváme zoterapií pouze v případě, že je naplněna její podstata, pokud jde o zapojení dětí do přímé péče o zvířata, cílem terapie pak zůstává využití kontaktu se zvířetem.

Méně známá forma zooterapie se týká využití exotických zvířat ze ZOO, kdy je za určitých podmínek umožněn kontakt postiženým lidem se zvířaty. V ČR tuto terapeutickou činnost provozuje ZOO v Brně a v Děčíně.

12 Praktická část

12.1 Cíl výzkumného šetření

V praktické části diplomové práce jsem se zaměřila na výzkum a srovnání využití různých druhů zooterapie jako jedné z činností nabízených uživatelům služeb v Domovech pro osoby se zdravotním postižením.

Výzkumné šetření v oblasti zooterapie bylo provedeno v Olomouckém kraji v rozmezí měsíců března až května 2011 a týkalo se ověření a zmapování rozsahu poskytovaných zooterapeutických služeb v jednotlivých Domovech pro osoby se zdravotním postižením.

Pro své výzkumné šetření jsem zvolila metodu vlastního pozorování a dotazník. Formou daných dotazníkových položek jsem zjišťovala kvalitu i kvantitu poskytovaných služeb v oblasti zooterapie v daných zařízeních v Olomouckém kraji. Problematika zooterapie v zařízeních pro osoby se zdravotním postižením je mi blízká, mám možnost pracovat v prostředí, kde je tato forma terapie velmi rozvinuta a pozitivně ovlivňuje uživatele sociálních služeb, proto mě zajímalo, jakým způsobem a zda vůbec zooterapie probíhá i v zahraničí. Pro svůj výzkum jsem si vybrala Trnavský kraj ve Slovenské republice a stejným dotazníkem jsem obeslala osm zařízení poskytujících sociální služby a péči osobám se zdravotním postižením.

12.2 Problémové a vědecké otázky

Pro zpracování mého výzkumu jsem si zvolila následující cíle:

1. Zmapovat nabídku zooterapie uživatelům v zařízení poskytujících sociální služby v Olomouckém kraji.
2. Zjistit zapojení uživatelů sociálních služeb do jednotlivých druhů zoterapií.
3. Srovnat možnosti a využití zooterapie v Olomouckém a náhodně vybraném kraji Trnava ve Slovenské republice.
4. Zjistit vliv zooterapie na kvalitu života osob se zdravotním postižením.

Z výše uvedených cílů jsem stanovila následující problémové otázky:

Problémová otázka č.1

„ Jsou v Olomouckém kraji již všechna zařízení poskytující sociální služby osobám se zdravotním postižením schopna nabídnout svým uživatelům alespoň jednu z různých forem zooterapie?“

Problémová otázka č. 2

„Jaké formy zooterapie patří k nejrozšířenějším a nejvíc využívaným formám práce se zvířaty nadotazovaných zařízeních?“

Problémová otázka č. 3

„Možnost využívání zooterapie jako jedné z poskytovaných terapií bude pro uživatele sociálních služeb v Olomouckém kraji v České republice a Trnavském kraji na Slovensku na přibližně stejné úrovni?“

Problémová otázka č. 4

„Jakým způsobem ovlivňuje působení zooterapie osoby se zdravotním postižením, jaký má vliv na rozvoj fyzické i psychické stránky osobnosti?“

12.3 Metody výzkumného šetření

V praktické části diplomové práce jsem použila metodu kvalitativního výzkumu, jehož prostřednictvím jsem zjišťovala stanovené cíle výzkumného šetření. Kvalitativní výzkum má své pevné místo ve výzkumu sociálních věd již 20 let a můžeme ho nazvat terénním výzkumem se sběrem dat. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu nepoužívá ke svému zkoumání žádné statistické metody a techniky, ale v praxi se mohou oba druhy výzkumu často doplňovat. V této diplomové práci se kvalitativní výzkumné šetření zabývá efektivností využití různých forem zooterapie z pohledu poskytovatelů sociálních služeb.

Výzkumné šetření pro moji diplomovou práci se uskutečnilo formou vlastního pozorování a dotazování. Vlastní pozorování probíhalo zejména v Domově „Na Zámku“ v Nezamyslicích, kde jsou uživatelé sociálních služeb zapojeni do různých forem zooterapie. Při svých častých návštěvách zmiňovaného zařízení jsem měla možnost sledovat práci zoterapeutů se zvířaty a jejich každodenní využití v praxi. Sledovala jsem nejen mně už velmi dobře známé techniky canisterapie nebo hiporehabilitace, ale seznámila jsem se zde i s dalšími formami zooterapie, např. ornitoterapií, farmingterapií nebo terapií s využitím drobných hlodavců. Od počátku mi zde bylo umožněno seznámit se s novou formou zooterapie – lamaterapií, kterou Domov „Na Zámku“ v Nezamyslicích provozuje jako jediný v Olomouckém kraji.

Jako druhou metodu kvalitativního výzkumu jsem použila metodu dotazníkového šetření. Tato metoda nám umožňuje rychlým způsobem získat informace od velkého počtu respondentů, je to tedy jedna z nejznámějších a nejvyužívanějších metod zvláště při hromadném výzkumu.

Jednou z negativních stránek dotazníků ale je, že odpovědi respondentů nemusí být zcela objektivní a pravdivé.

Gavora (2000) uvádí, že otázky týkající se věku, vzdělání, zaměstnání, tzv. faktografické otázky, mají vysokou validitu, respondenti obvykle odpovídají přesně. Nižší validitu ale mají odpovědi, které se týkají názorů a postojů respondentů. Přesnost těchto odpovědí závisí zvláště od důvěrnosti otázky.

Pro zjištění všech potřebných informací k potvrzení nebo vyvrácení stanovených problémových otázek jsem obeslala dotazníkem 12 Domovů pro osoby se zdravotním postižením v Olomouckém kraji v České republice a 8 Domovů sociálních služeb pro děti s dospělými v Trnavském samosprávném kraji na Slovensku. Dotazník jsem posílala elektronickou poštou na e-mailové adresy vytypovaných zařízení.

12.4 Administrativa

V Olomouckém kraji jsem oslovila se žádostí o spolupráci při daném výzkumu celkem 12 pobytových zařízení – poskytovatelů sociálních služeb, v Trnavském samosprávném kraji jsem obeslala celkem 8 pobytových zařízení podobného typu. Každé zařízení obdrželo elektronickou poštou dotazník s jednoduchými otázkami, které se týkaly právě využití, rozsahu a efektivnosti zooterapie jako jedné z forem činností nabízených osobám se zdravotním handicapem. Obecné údaje o každém osloveném zařízení jsem si vyhledala na oficiálních internetových stránkách jednotlivých Domovů.

V Olomouckém kraji bylo ochotno spolupracovat šest zařízení, ze Slovenska se mi vrátily tři vyplněné dotazníky.

Oslovena byla tato zařízení:

Olomoucký kraj:

Název	Odpověď	Odesílatel
Domov Větrný mlýn Skalička	Ne	
Domov Dominika Kokory	Ne	
Domov Na zámečku Rokytnice	Ne	
Domov Adam Dřevohostice	Ne	
Domov U rybníka Víceměřice	Ano	Dis. Jiřina Beranová, sociální pracovníce
Domov „Na Zámku“ Nezamyslice	Ano	Bc. Drahomíra Kolláriková, speciální pedagog
Dětské centrum – ÚSP Vikýřovice	Ano	Zdenek Staněk
Klíč – centrum sociálních služeb Olomouc	Ne	
Nové Zámky – ÚSP	Ano	Bc. Naděžda Škrabalová, Dis., vedoucí výchovně vzděl. práce
ÚSP Jeseník	Ne	
ÚSP pro mládež Olšany	Ano	Lucie Čechová
Vincentinum	Ano	Simona Černocká

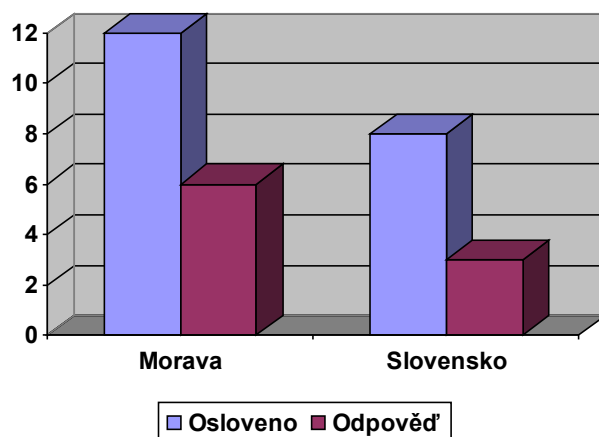
Tabulka 1 Odpovědi zařízení v olomouckém kraji

Chtěla bych upozornit na skutečnost, že některá zařízení používají ještě starší označení – ústav sociálních služeb - jako oficiální název.

Trnavský kraj:

Název	Odpověď	Odesílatel
Domov sociálních služeb pre deti a dospelých Jahodná	Ano	Anikó Nagyová, vychovateľka
Domov sociálních služeb pre deti a dospelých v Rohove	Ano	Monika Knezovičová
Domov sociálních služeb pre deti a dospelých Medveďov	Ano	Erika Janková
Domov sociálních služeb pre deti a dospelých v Šintave	Ne	
Domov sociálních služeb pre deti a dospelých v Okoči	Ne	
Domov sociálních služeb pre deti a dospelých Galanta	Ne	
Domov sociálních služeb pre dospelých vo Veľkom Mederu	Ne	
Domov sociálních služeb pre dospelých v Holíči	Ne	

Tabulka 2 Odpovědi zařízení v trnavském kraji

Obrázek 1 Graf účasti zařízení

12.5 Charakteristika zkoumaných souborů

12.5.1 Olomoucký kraj

Domov Větrný mlýn Skalička, p.o.

Domov Větrný mlýn ve Skaličce je pobytové zařízení pro osoby se zdravotním postižením. Základním posláním tohoto zařízení je poskytovat ženám a dívkám s mentálním postižením a kombinovanými vadami náhradní domov a péči a podporu v takovém rozsahu, aby svůj život prožily smysluplně, radostně a aktivně, aby byly naplněny jejich potřeby a přání.

Cílovou skupinu uživatelů služeb Domova Větrný mlýn tvoří tedy dívky a ženy s mentálním a kombinovaným postižením od 3. let věku, horní věková hranice není omezena. Celková kapacita Domova je 78 lůžek. Z oficiálních internetových stránek se mi nepodařilo zjistit, zda toto zařízení poskytuje svým uživatelům jakoukoliv formu zooterapie.

Domov Paprsek Olšany

Domov Paprsek Olšany je domov pro osoby se zdravotním postižením, jehož hlavním posláním je poskytování komplexních služeb sociální péče osobám s mentálním a kombinovaným postižením. Tato péče spočívá v poskytování pomoci nezbytné k zajištění fyzické i psychické soběstačnosti uživatelů, provozuje a zprostředkovává pro své uživatele podpůrné služby zejména v oblasti komunikace, bydlení, sociální přizpůsobivosti, péče o zdraví a bezpečnost, vzdělávání, využití volného času.

Cílovou skupinou jsou osoby s mentálním postižením a kombinovaným postižením ve věku 3 - 64 let.

Toto zařízení poskytuje své služby celkem 65 uživatelům.

Centrum Dominika Kokory

Centrum Dominika Kokory se nachází ve zrekonstruované budově bývalého kláštera a poskytuje pobytové služby osobám, které v důsledku snížené soběstačnosti z důvodu zdravotního postižení vyžadují pravidelnou pomoc druhé fyzické osoby.

Cílovou skupinou uživatelů sociálních služeb jsou dospělé ženy s mentálním postižením včetně přidružených smyslových nebo tělesných vad, které jsou závislé na pomoci jiných fyzických osob alespoň ve stupni I.

Celkem je v tomto Centru ubytovaných 75 uživatelů.

Svým klientům v současné době nabízí (podle oficiálních internetových stránek) psychorehabilitační cvičení na koních 1x v měsíci v prostorách občanského sdružení Koník dětem i dospělým pro radost a canisterapii s cílem rozvoje rozumových, citových a pohybových schopností.

Domov Na zámečku Rokytnice

Domov Na zámečku v Rokytnici je příspěvková organizace a uživatelům sociálních služeb poskytuje celoročně dvě pobytové sociální služby:

- Domov pro osoby se zdravotním postižením
- Domov pro seniory

Domov pro osoby se zdravotním postižením je pobytové sociální zařízení pro osoby s mentálním a kombinovaným postižením.

Cílovou skupinu tvoří:

- mladí dospělí - 19 – 26 let
- dospělí - 27 – 64 let

Domov pro seniory je pobytové sociální zařízení pro seniorům.

Cílovou skupinu tvoří:

- mladší senioři – 65 – 80 let
- starší senioři – nad 80 let

Celkem je v tomto zařízení ubytovaných 152 uživatelů.

Z internetového zdroje jsem u tohoto zařízení čerpala i informace o prováděné zooterapii: „Canisterapie napomáhá u lidí s různým stupněm mentálního postižení k udržení jejich delší pozornosti. Canisterapeutický pes je nápomocen při rehabilitačním cvičení, a to speciálně při nácviku a rozvoji hrubé a jemné motoriky a uvolňování spasmů atd. Klientům pes napomáhá ke sblížení se s okolím, podporuje jejich komunikační dovednosti, zajišťuje pocit ochrany a jistoty a je to důvěrník, kamarád a věrný společník.

V Domově jsou vytvořeny 2 skupiny uživatelů, které se dle zájmu a potřeb obměňují. U jedné skupiny probíhá 2,5 hodinová canisterapie v úterý, u druhé skupiny ve čtvrtek. První, úterní, skupina se skládá z uživatelů převážně duševně postižených, kteří vyžadují zklidnění a projevení zájmu. Ve čtvrtek dochází pan Došek s fenkami za imobilními uživateli a seniory. Do canisterapie jsou zapojeni i klienti na vozíčkách s různými tělesnými postiženími. Canisterapeut má připraveny také pomůcky, se kterými si pomáhá u nechodících uživatelů. Uživatelé se na psy vždy velmi těší a každý týden je s velkým nadšením vítají. U mnoha uživatelů jsme zaznamenali pokroky s hybností či zklidňujícími účinky. Canisterapeut pan Vladimír Došek je členem organizace Podané ruce o. s., se sídlem ve Frýdku-Místku. Do našeho Domova dochází dvakrát týdně se dvěma fenkami. Fenky německého ovčáka Cira a Zita mají osvědčení o absolvování povahových testů canisterapeutického psa.“(www.domovrokytnice.cz)

Domov „Na Zámku“ Nezamyslice

Posláním Domova „Na Zámku“ v Nezamyslicích je v co největší míře poskytnout dětem i dospělým osobám s mentálním a kombinovaným postižením prostřednictvím svých služeb život běžným způsobem, aby se co nejvíce podobal životu běžné populace.

Cílovou skupinu tvoří muži a ženy ve věku od 3. let (horní věková hranice není omezena) s mentálním, smyslovým a tělesným postižením s celkovou kapacitou 129 lůžek.

Domov U rybníka Víceměřice

Domov U rybníka ve Víceměřicích je Domovem pro osoby se zdravotním postižením i Domovem pro seniory.

Jeho posláním je poskytovat sociální službu osobám se zdravotním postižením formou ubytování, stravování a potřebné péče.

Cílovou skupinou jsou muži starší 18 – ti let s mentálním a kombinovaným postižením, kteří mají z důvodu tohoto postižení sníženou soběstačnost, a jejich situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby.

Domov poskytuje ubytování a sociální služby celkem 216 uživatelům (osoby se zdravotním postižením – 192 lůžek, senioři – 24 lůžek).

Domov Adam Dřevohostice

Domov Adam v Dřevohosticích poskytuje služby rezidenčního charakteru, a to formou celoročního pobytu, jedná se tedy o zařízení pro osoby se zdravotním postižením.

Cílovou skupinou jsou chlapci a muži ve věku od 3. let s mentálním postižením včetně kombinovaných vad.

Věkové rozdělení:

- děti předškolního věku 3-6 let
- mladší děti 7-10 let
- starší děti 11-15 let
- dorost 16-18 let
- mladí dospělí 19-26 let
- dospělí 27-64 let
- mladší senioři 65-80 let

Celková kapacita zařízení je 100 lůžek.

Na zasláný dotazník jsem dostala odpověď, že v zařízení není zooterapie prováděna tak, aby vyhověla požadavkům dotazníku.

Vincentinum Šternberk

Základním posláním Vincentina je celoročně poskytovat přiměřenou podporu a péči dětem, mládeži a dospělým lidem obou pohlaví s mentálním a vícenásobným postižením tak, aby se jejich život co nejvíce podobal životu v běžném sociálním prostředí s přihlédnutím k jejich individuálním potřebám.

Cílové skupiny:

- Děti a mládež s mentálním a vícenásobným postižením od 3. let do ukončení povinné školní docházky
- Dospělí lidé s mentálním a vícenásobným postižením v aktivním věku
- Senioři s mentálním a vícenásobným postižením.

Celková kapacita tohoto zařízení je 217 lůžek.

ÚSP pro mládež Jeseník

Základním předmětem ÚSP pro mládež v Jeseníku je poskytování sociálních služeb v tomto rozsahu :

- Domov pro osoby se zdravotním postižením
- Týdenní stacionář
- Služby jsou zde poskytovány osobám s mentálním postižením včetně přidružených smyslových nebo tělesných vad, které jsou závislé na pomoci jiné fyzické osoby alespoň ve stupni I.

Cílovou skupinou jsou tedy osoby s mentálním a kombinovaným postižením:

- děti předškolního věku 3 - 7 let
- mladší děti 7 – 10 let
- starší děti 11 – 15 let
- dorost 16 – 18 let
- mladí dospělí 19 – 26 let
- dospělí 27 – 50 let

Celková kapacita zařízení :

- Domov 72 lůžek
- Stacionář 3 lůžka

Z oficiálních internetových stránek, jejichž součástí jsou i fotografie, je zřejmé, že svým uživatelům toto zařízení nabízí zooterapii formou canisterapie.

Duha – centrum sociálních služeb Vikýřovice

Duha – centrum sociálních služeb ve Vikýřovicích poskytuje sociální služby v denním a týdenním stacionáři osobám s mentálním postižením tak, aby zůstaly součástí přirozeného místního společenství. Zařízení je koedukované a poskytuje sociální služby osobám s mentálním postižením včetně přidružených tělesných a smyslových vad s kapacitou 18 uživatelů v Denním stacionáři a 14 uživatelů v Týdenním stacionáři.

Cílem tohoto zařízení je maximální rozvoj všech složek osobnosti uživatelů služeb.

Nové Zámky

Poskytovatel sociálních služeb Nové Zámky je pobytové zařízení, které umožňuje svým klientům důstojný život. Své služby poskytuje dospělým osobám s mentálním postižením, které vzhledem ke svému zdravotnímu stavu, věku a sociální situaci nejsou schopny samostatně se o sebe starat a zajistit si podmínky pro kvalitní a plnohodnotný život.

Toto zařízení má dvě další pobočky a celková kapacita je 168 uživatelů pro celoroční provoz.

Nové Zámky

Jsou centrem zařízení a poskytují služby 98 uživatelům se středně těžkým až hlubokým mentálním postižením včetně kombinovaných vad.

Pobočka v Litvli

Má charakter penzionu pro muže s vysokou a vyšší mírou soběstačnosti s kapacitou 40 míst.

Pobočka Bílsko

Je koedukované zařízení rodinného typu pro uživatele s vysokou a vyšší mírou samostatnosti.

Klíč centrum sociálních služeb Olomouc

Toto zařízení nabízí sociálně terapeutické, vzdělávací, zájmové a aktivizační činnosti v několika pracovištích.

Posláním tohoto centra sociálních služeb je poskytovat lidem s mentálním a kombinovaným postižením individuální podporu ve spokojeném zvládnání života a nalézání možnosti seberealizace. Služby zde poskytují ve spolupráci s rodinou nebo přirozeným sociálním zázemím klienta v denním a týdenním stacionáři, v domově pro osoby se zdravotním postižením, chráněném bydlení a podporovaném samostatném bydlení.

Z oficiálních internetových stránek jsem zjistila, že na zařízení pracuje zooterapeutický kroužek a „v rámci tohoto kroužku mají klienti možnost se blíže seznámit s různými druhy cizokrajných zvířat, dotýkat se jich, krmit je, starat se o ně, popřípadě některá zvířata i vodit nebo na nich jezdit v ZOO na Sv. Kopečku.“ (www.klic-css.cz)

12.5.2 Trnavský samosprávný kraj

Stejným způsobem jako v Olomouckém kraji jsem postupovala i v Trnavském kraji ve Slovenské republice. Na vybraná zařízení podobného typu jako u nás, tedy domovy pro osoby se zdravotním postižením, jsem zaslala stejné dotazníky. Z celkem osmi odeslaných dotazníků se mi vrátily vyplněné tři:

- Domov sociálních služeb pro děti a dospělé Jahodná
- Domov sociálních služeb pro děti a dospělé v Rohove
- Domov sociálních služeb pro děti a dospělé Medveďov

Domov sociálních služeb pro děti a dospělé Jahodná

Je to domov sociálních služeb pro děti i dospělé, který poskytuje svoje služby mentálně postiženým uživatelům celoročně. Zřizovatelem tohoto zařízení je Trnavský samosprávný kraj. (www.dssjahodna.sk)

Domov sociálních služeb pro děti a dospělé v Rohove

„Byť šťastným znamená byť bez akýchkoľvek obáv sebou samým.“ (Benjamin) Domov sociálních služeb v Rohově je celoročním zařízením a poskytuje svoje služby 120 uživatelům – žen a dívek s různým druhem mentálního postižení ve věku od 6 let. Zřizovatelem tohoto zařízení je Trnavský samosprávný kraj. (www.promethea-rohov.eu)

Domov sociálnych služieb pre deti a dospelých Medved'ov

Domov sociálnych služieb pro děti a dospělé poskytuje celoroční služby 47 uživatelům – dětem a ženám s různým stupněm mentálního postižení s cílem jejich co největší integrace.

Zřizovatelem tohoto zařízení je Trnavský samosprávný kraj. ([www. medvedov.sk](http://www.medvedov.sk))

12.6 Průběh a výsledky šetření

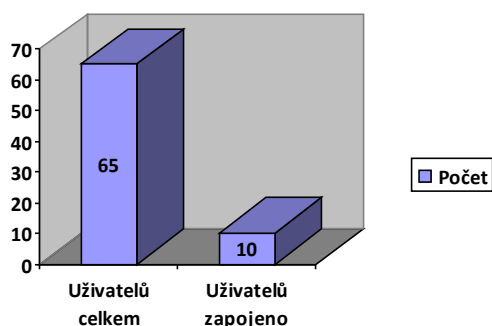
Struktura dotazníku

Použitý dotazník obsahoval 9 otázek. Otázky 1,2,3 byly faktografického typu a měly zjistit název a sídlo organizace, počet uživatelů využívajících sociální služby v daném zařízení a jejich věkové složení. 4. a 5. otázka měla zmapovat druhy a případné provozovatele užívané zooterapie na zařízení. Další otázky – 6, 7, 8, 9 už se týkaly samotných uživatelů. Určily nám druh postižení uživatelů, jejich zapojení do zooterapie, frekvenci zooterapeutických jednotek i vliv zooterapie na osobnost uživatelů.

Domov Paprsek Olšany

Otázka	Odpověď
Název a typ zařízení	Domov Paprsek Olšany, příspěvková organizace
Počet uživatelů	65
Věkové rozdělení	3-64 let
Druh zooterapie	canisterapie
Kdo zooterapii provádí	prováděla ji smluvní pracovnice se 2 psy
Počet zapojených uživatelů	10
U jakých uživatelů je zooterapie prováděna	u uživatelů s hlubokým mentálním handicapem, ale jeví o ni zájem i uživatelé se střední MR
Jak často je zooterapie prováděna	prováděna byla 1 x za 14 dní, nebo podle individuální domluvy
Jaký vliv má zooterapie na uživatele	zpočátku se psů báli, měli k nim nedůvěru, ale po čase si na ně zvykli a terapii navštěvovali často. Postupem času o ni naši uživatelé ztratili zájem, zřejmě z důvodu špatné organizace terapie.

Tabulka 3 Odpovědi Domov Paprsek Olšany

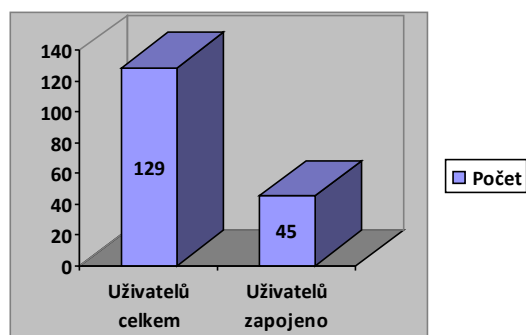
Obrázek 2 Míra zapojení Domov Paprsek Olšany

Domov „Na Zámku“ Nezamyslice

Otázka	Odpověď
Název a typ zařízení	Domov „Na Zámku“ Nezamyslice, p.o.
Počet uživatelů	129
Věkové rozdělení	muži i ženy od tří let věku, horní hranice není omezena
Druh zooterapie	provádí se hipoterapie – klienti dojíždí do centra v Uhřetěticích, canisterapie – poskytují ji zde dvě různé organizace, lamaterapie, ornitoterapie, farmingterapie, terapie s drobnými hlodavci – křečci, morčata, králíci
Kdo zoterapii provádí	hipoterapii poskytuje centrum Uhřetětic, canisterapii poskytují dvě firmy a zároveň probíhá i na našem zařízení, další terapie provádí zoterapeut ze zařízení
Počet zapojených uživatelů	45
U jakých uživatelů je zoterapie prováděna	u uživatelů s mentálním a kombinovaným postižením, zejména těm, u kterých je z důvodu MR narušena schopnost komunikovat s okolím, uživatelé s autistickými rysy, prvky agrese, hyperaktivní
Jak často je zoterapie prováděna	denně dopoledne i odpoledne podle rozpisu
Jaký vliv má zoterapie na uživatele	- odstranění strachu ze zvířat - celkové zklidnění - rozvoj komunikačních schopností

	<ul style="list-style-type: none"> - posílení trpělivosti, pozornosti - rozvoj jemné i hrubé motoriky - navazování nových vztahů
--	---

Tabulka 4 Odpovědi Domov „Na Zámku“ Nezamyslice

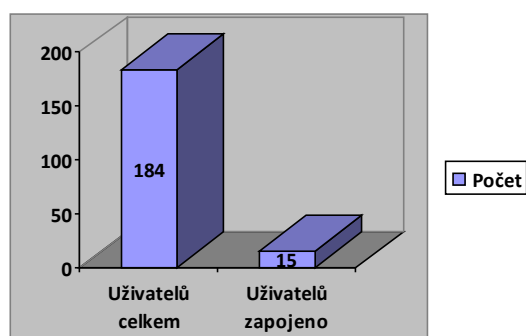

Obrázek 3 Míra zapojení Domov „Na Zámku“ Nezamyslice

Domov U rybníka Víceměřice

Otázka	Odpověď
Název a typ zařízení	Domov u rybníka Víceměřice, příspěvková organizace, domov pro osoby se zdravotním postižením
Počet uživatelů	184
Věkové rozdělení	od 18 let
Druh zooterapie	farmingterapie
Kdo zoterapii provádí	zooterapie probíhá pod vedením kvalifikovaných instruktorů sociální péče
Počet zapojených uživatelů	15
U jakých uživatelů je zooterapie prováděna	u uživatelů s mentálním postižením
Jak často je zooterapie prováděna	denně, uživatelé se účastní dle zájmu
Jaký vliv má zooterapie na uživatele	zooterapie má na uživatele pozitivní vliv, vytváří si kladný vztah ke zvířatům

Tabulka 5 Odpovědi Domov U rybníka Víceměřice

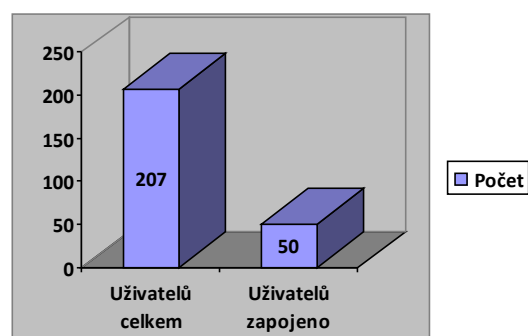

Obrázek 4 Míra zapojení Domov U rybníka Víceměřice

Vincentinum PSS Šternberk

Otázka	Odpověď
Název a typ zařízení	Vincentinum PSS Šternberk – poskytovatel sociálních služeb. Zařízení pro děti a dospělé s mentálním postižením a kombinovanými vadami
Počet uživatelů	207
Věkové rozdělení	14-90 let
Druh zooterapie	Hipoterapie, caniciterapie
Kdo zooterapii provádí	Hipoterapii – fyzioterapeuti (zaměstnanci zařízení), caniciterapii – nasmlouvání canisterapeuté
Počet zapojených uživatelů	18 klientů – caniciterapie 1x týdně, hipoterapii provádíme od jara do podzimu 1x týdně, klienti se střídají, během roku absolvuje hipoterapii cca 50 klientů
U jakých uživatelů je zooterapie prováděna	Kombinované vady (tělesně postižení – formy DMO) lehce až těžce mentálně postižení
Jak často je zooterapie prováděna	
Jaký vliv má zooterapie na uživatele	U našich klientů dochází k pozitivnímu působení zvířete na člověka. Vede k uvolnění ztuhlých svalů, k prohloubení dechu, zlepšení polykání a potlačuje slinění. Oslabuje svalové napětí, pomáhá k rozvoji dosud nezvládnutých pohybů, koordinaci pohybu, zesílení a sjednocení senzomotoriky, zlepšení rovnováhy, znovunabytí řeči, zvyšování sebedůvěry i zlepšování adaptace jednotlivců. Zradostňuje celý kolektiv

Tabulka 6 Odpovědi Vincentinum PSS Šternberk

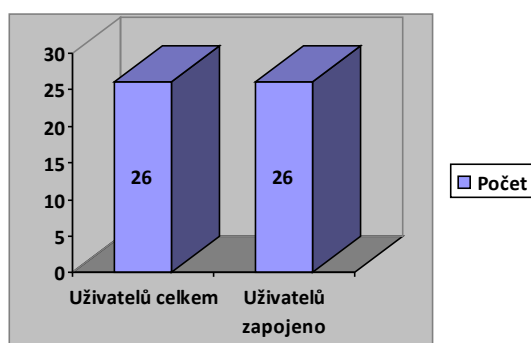

Obrázek 5 Míra zapojení Vincentinum PSS Šternberk

Duha Vikýřovice

Otázka	Odpověď
Název a typ zařízení	Duha – centrum sociálních služeb Vikýřovice, p.o.
Počet uživatelů	Týdenní stacionář – 9 uživatelů, denní stacionář – 17 uživatelů
Věkové rozdělení	Cílová skupina 5 – 55 let
Druh zooterapie	Canisterapie, Hipoterapie
Kdo zoterapii provádí	Canisterapie – externí pracovník. Hipoterapie – Stimulační program „Máme rádi zvířátka“ - zakrslí králíci – provádí výchovný personál za pomoci vlastních králíků
Počet zapojených uživatelů	26
U jakých uživatelů je zoterapie prováděna	
Jak často je zoterapie prováděna	Canisterapie – 1 x za měsíc. Hipoterapie - cca 1 x za ½ roku. Stimulační program „Máme rádi zvířátka“ - zakrslí králíci – permanentně.
Jaký vliv má zoterapie na uživatele	Cílem je probudit u uživatelů zájem o okolní svět a zvířata, nabídnout uživatelům úzký kontakt s vybranými zvířaty a prožitky se zvířaty. Při využívání výše uvedených terapií je patrný pozitivní vliv zvířat na psychickou a sociální pohodu zdravotně postižených osob.

Tabulka 7 Odpovědi Duha Vikýřovice

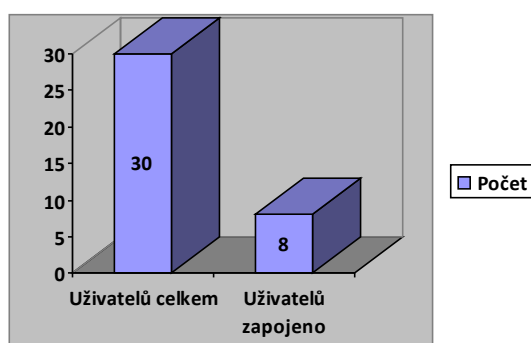

Obrázek 6 Míra zapojení Duha Vikýřovice

Nové Zámky pobočka Bílsko

Otázka	Odpověď
Název a typ zařízení	NZ, pobočka Bílsko
Počet uživatelů	30
Věkové rozdělení	30 – 62 let
Druh zooterapie	canisterapie, hipoterapie
Kdo zooterapii provádí	Smluvní pracovnice, Bílsko
Počet zapojených uživatelů	8
U jakých uživatelů je zooterapie prováděna	muži a ženy s mentálním, případně dalším zdravotním postižením
Jak často je zooterapie prováděna	v průměru 1x/14 dní
Jaký vliv má zooterapie na uživatele	zlepšení nálady, uklidnění, potlačení agresivity

Tabulka 8 Odpovědi Nové Zámky pobočka Bílsko

Obrázek 7 Míra zapojení Nové Zámky pobočka Bílsko

Domov Jahodná

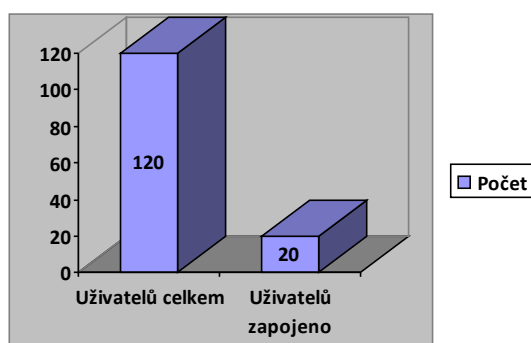
Otázka	Odpoveď
Název a typ zařízení	Domov sociálnych služieb pre deti a dospelých Jahodná, zařízení s celoročným pobytem
Počet uživatelů	74, z toho 31 žen a 43 chlapců a mladých mužů
Věkové rozdělení	od 16 do 81 roků
Druh zooterapie	hipoterapie, canisterapie
Kdo zooterapii provádí	smluvní osoba- canisterapeut s certifikátem
Počet zapojených uživatelů	téměř všichni
U jakých uživatelů je zooterapie prováděna	mentálně postižení klienti s různým druhem postižení i kombinovanými poruchami / poruchy zraku, sluchu a pod., imobilní klienti, autisti, klienti s psychiatrickými nemocemi / schizofrénie/
Jak často je zooterapie prováděna	hipoterapie pobytovou formou 1 až 2 x ročně, canisterapie 1x týdně
Jaký vliv má zooterapie na uživatele	pozitivní vliv, pomáhá budovat důvěru, kontakt s okolím, urychluje terapeutický proces, upravuje psychiku, zlepšuje kvalitu života. Rozvíjí rozumové, pohybové schopnosti klientů, pozitivně působí na emotivitu, zvyšuje sebevědomí, rozvíjí zodpovědnost. Odbourává negativní chování a pomáhá při osvojení vzorů adekvátního chování

Tabulka 9 Odpovědi Domov Jahodná

Domov v Rohově

Otázka	Odpoveď
Název a typ zařízení	Domov sociálnych služieb pre deti a dospelých v Rohove
Počet uživatelů	120 dívek a žen s primární dg mentální postižení
Věkové rozdělení	věkově neomezené
Druh zooterapie	canisterapie
Kdo zooterapii provádí	smluvní canisterapeutka- externě
Počet zapojených uživatelů	20
U jakých uživatelů je zooterapie prováděna	s poruchami chování, s DMO
Jak často je zooterapie prováděna	2x měsíčně
Jaký vliv má zooterapie na uživatele	rozvoj citového a pociťového prožívání

Tabulka 10 Odpovědi Domov v Rohově

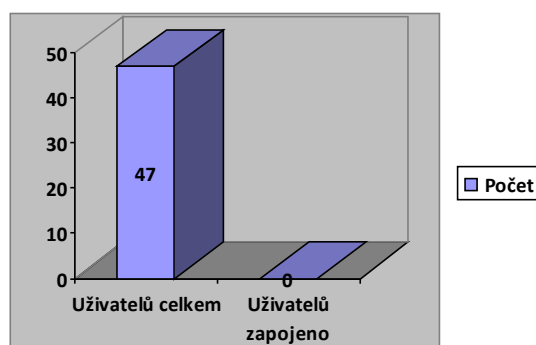

Obrázek 8 Míra zapojení Domov v Rohově

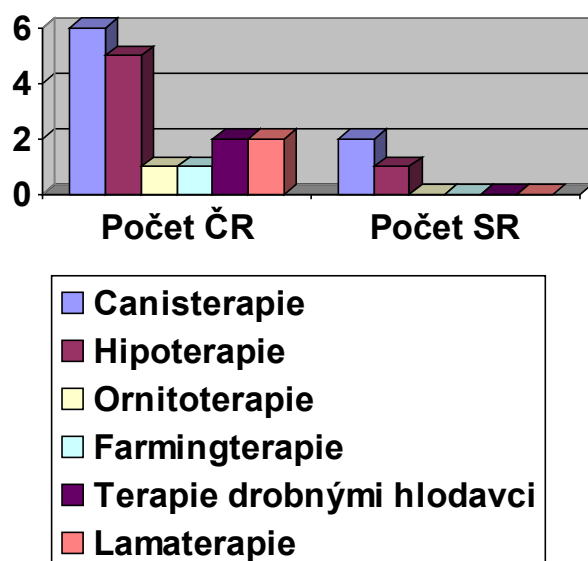
Domov Medved'ov

Otázka	Odpověď
Název a typ zařízení	Domov sociálních služeb pro děti a dospělé Medved'ov, zařízení pro děti a ženy s mentálním postižením
Počet uživatelů	47
Věkové rozdělení	18-55
Druh zooterapie	v domově zatím neprovozujeme zooterapii
Kdo zooterapii provádí	-
Počet zapojených uživatelů	-
U jakých uživatelů je zooterapie prováděna	-
Jak často je zooterapie prováděna	-
Jaký vliv má zooterapie na uživatele	-

Tabulka 11 Odpovědi Domov Medved'ov

Obrázek 9 Míra zapojení Domov Medved'ov

Obrázek 10 Využití druhů zooterapie u oslovených zařízení

Zařízení	Poskytované druhy zooterapie
Domov Paprsek Olšany	canisterapie
Domov „Na Zámku“ Nezamyslice	canisterapie, hipoterapie, lamaterapie, ornitoterapie, farmingterapie, terapie s drobnými hlodavci
Domov u rybníka Víceměřice	farmingterapie
Vincentinum PSS Šternberk	hipoterapie, canisterapie
Duha Vikýřovice	canisterapie, hipoterapie
NZ, pobočka Bílsko	canisterapie, hipoterapie
Domov Jahodná	hipoterapie, canisterapie
Domov v Rohově	canisterapie
Domov Medved'ov	-

Tabulka 12 Přehled druhů zoterapií v jednotlivých zařízeních

12.7 Odpověď na problémové otázky

Cílem výzkumného šetření této diplomové práce bylo zjištění a porovnání možnosti využití různých forem zooterapie při práci s mentálně postiženými uživateli sociálních služeb v Domovech pro osoby se zdravotním postižením. Výzkumné šetření probíhalo v zařízeních Olomouckého kraje i v zahraničí, v náhodně zvoleném Trnavském samosprávném kraji.

Po uzavření celého výzkumného šetření můžeme vyhodnotit stanovené problémové

otázky :

Problémová otázka č.1

„ Jsou v Olomouckém kraji již všechna zařízení poskytující sociální služby osobám se zdravotním postižením schopna nabídnout svým uživatelům alespoň jednu z různých forem zooterapie?“

Problémovou otázku č. 1 jsem ověřovala metodou dotazníkového šetření, a to položkou v dotazníku č. 4. Z odpovědí respondentů je zřejmé, že ne všechna zařízení svým uživatelům některou z forem zooterapie nabízí.

Odpověď na problémovou otázku č. 1:

„Ne, v Olomouckém kraji ještě všechna zařízení poskytující sociální služby osobám se zdravotním postižením nejsou schopna nabídnout alespoň jednu z různých forem zooterapie.“

Problémová otázka č. 2

„Jaké formy zooterapie patří k nejrozšířenějším a nejvíce využívaným formám práce se zvířaty nadotazovaných zařízeních?“

Problémovou otázku č. 2 jsem opět ověřovala metodou dotazníkového šetření. Z odpovědí na stanovené dotazníkové položky vyplývá, že nejrozšířenější a nejvíce využívanou formou práce se zvířaty v daných zařízeních je canisterapie a hiporehabilitace.

Odpověď na problémovou otázku č. 2:

„Výzkumné šetření nám ukázalo, že nejen v Olomouckém, ale i v Trnavském samosprávném kraji patří k nejrozšířenějším formám zooterapie canisterapie a hiporehabilitace.“

Problémová otázka č. 3

„ Možnost využívání zooterapie jako jedné z poskytovaných terapií bude pro uživatele sociálních služeb v Olomouckém kraji v České republice a Trnavském kraji na Slovensku bude na přibližně stejné úrovni? “

Pokud porovnáme výsledky šetření v Olomouckém kraji a Trnavském kraji, můžeme s určitostí stanovit, že zooterapie jako jedna z forem terapeutických činností není v Trnavském kraji využívána v míře srovnatelné s krajem Olomouckým.

Odpověď na problémovou otázku č. 3 :

„ Ne, výzkumným šetřením jsem zjistila, že možnosti využívání zooterapie v Olomouckém a Trnavském kraji nejsou srovnatelné, Domovy v Olomouckém kraji nabízí svým uživatelům různé formy zooterapie v daleko větší míře než je tomu na Slovensku v Trnavském kraji. “

Problémová otázka č. 4:

„ Jakým způsobem ovlivňuje působení zooterapie osoby se zdravotním postižením, jaký má vliv na rozvoj fyzické i psychické stránky osobnosti? “

Problémovou otázku č. 4 jsem ověřovala metodou přímého pozorování i metodou dotazníkového šetření, zejména položkou dotazníku č. 9. Přímé pozorování zooterapeutických aktivit v Domově „Na Zámku“ v Nezamyslicích i všechny odpovědi potvrdily pozitivní vliv zooterapie na rozvoj osobnosti zdravotně postižených uživatelů, a to zejména při odstraňování fobie ze zvířat, dále tato forma terapie napomáhá rozvoji citového prožívání, podílí se na rozvoji komunikačních schopností, působí na samostatnost a zodpovědnost apod.

Odpověď na problémovou otázku č. 4:

„Využívání zooterapie v zařízeních poskytujících sociální služby osobám se zdravotním postižením má pozitivní vliv na rozvoj fyzické i psychické stránky osobnosti klientů, rozvíjí

pohybové i rozumové schopnosti klientů, celkově má vliv na zpříjemnění jejich každodenního života.“

Výzkumné šetření této diplomové práce mělo za cíl ověřit, v jakém rozsahu nabízí poskytovatelé sociálních služeb svým uživatelům možnost kontaktu se zvířaty, ať již formou organizovaných terapeutických činností nebo jen pouhým setkáváním. Ukázalo se, že preferované jsou známější formy zooterapie – canisterapie, hiporehabilitace, případně ještě felinoterapie, ale i méně známé druhy – ornitoterapie, farmingterapie nebo lamaterapie se již dostávají do povědomí veřejnosti a začínají plnit svoji funkci.

Významné je zjištění počtu zapojených klientů do nabízených terapií se zvířaty. Z výzkumného šetření vyplývá velký zájem postižených lidí zapojit se do zooterapeutických činností, což mi potvrzuje zodpovězení poslední z problémových otázek o účinnosti působení zooterapie na rozvoj osobnosti člověka. Proto mi nezbývá než doporučit všem zařízením, aby alespoň některou z forem zooterapie zařadila do nabízených aktivit s možností pozitivně ovlivnit život osob se zdravotním postižením.

13 Závěr

Teoretická i výzkumná část této diplomové práce se zabývala otázkou využití zooterapie u osob se zdravotním postižením. Chtěla jsem zde ukázat na jednu z terapeutických technik práce s postiženými lidmi, mnohdy ještě opomíjenou, i když přitom podle mého mínění vychází z činností naprosto přirozených.

Zooterapie ve své podstatě nabízí lidem kontakt se zvířaty, tím obohacuje jejich život bez ohledu na to, jestli jde o člověka „zdravého“ nebo handicapovaného. Zvlášť u lidí s různým druhem zdravotního postižení může mít zooterapie pozitivní terapeutické až léčebné účinky. Pro takového člověka se stává zvíře nejen „kamarádem“ – terapeutem, ale mnohdy i nepostradatelným pomocníkem. Mám na mysli speciálně vycvičené tzv. vodící psy pro slepce, signální psy určené klientům s epilepsií nebo psy asistenční, bez kterých by se neobešli lidé s postižením tělesným. Mezi další terapeuticky využívané druhy zvířat patří koně, kteří poskytují své nohy, ale i oči, aby umožnili „samostatný“ pohyb lidem na vozíku, kočky, které pomáhají zapomenout na samotu, papoušci, drobní hlodavci, ale i menší hospodářská zvířata nebo lamy.

Cílem mé práce bylo přiblížit různé formy zooterapie a srovnat jejich využití v Domovech pro osoby se zdravotním postižením v Olomouckém kraji. Dotazníkové šetření nám ukázalo, že zooterapie v těchto zařízeních v dnešní době není už jen pojmem. Vlastním pozorováním jsem se o tom přesvědčila v Domově „Na Zámku“ v Nezamyslicích, kde uživatelům svých služeb nabízí nejen u široké veřejnosti dobře známou canisterapii a hiporehabilitaci, ale velmi populární je zde i ornitoterapie s využitím různých druhů menších papoušků, také terapie s drobnými hlodavci má v řadách uživatelů své příznivce a v nemalé míře jsou vyhledávanými terapiemi i farmingterapie a lamaterapie, které Domov „Na Zámku“ v Nezamyslicích provozuje jako jediný v Olomouckém kraji.

Svým výzkumem jsem se přesvědčila, že zooterapie dnes už má své místo i v zařízeních poskytujících sociální služby zdravotně postiženým lidem a těší mě, že přináší radost, rozptýlení, mnohdy i nový smysl života.

14 Seznam použité literatury

Tištěné zdroje

- [1] Slowík, J. Speciální pedagogika. Praha, Grada Publishing. 2007 ISBN 978-80-247-1733-3
- [2] Černá, M. Česká psychopedie. Praha, UK. 2008 ISBN 978-80-246-1565-3
- [3] Vítková, M. Somatopedické aspekty. Brno, Paido 2006 ISBN 80-7315-134-0
- [4] Lechta, V. Symptomatické poruchy u dětí. Praha: Portál, 2002 ISBN 80-7178-572-5
- [5] Edelsberger, L., Kábele, F., Ludvík, F. Defektologický slovník. Praha: SPN 1984
- [6] Gavora, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno, Paido 2000 ISBN 80-85931-79-6
- [7] Klenková, J. Logopedie. Praha: Grada Publishing 2006 ISBN 80-247-1110-9
- [8] Ludíková, L. Tyflopédie I. Olomouc: UP 1988
- [9] Müller, O., Valenta, M. Psychopedie. Praha: Parta 2003 ISBN 80-7320-063-5
- [10] Peutelschmiedová, A. Logopedické minimum. Olomouc: UP 2005 ISBN 80-244-1233-0
- [11] Renotírová, M., Ludíková, L. a kol. Speciální pedagogika. Olomouc UP 2005 ISBN 80-244-1073-7
- [12] Renotírová, M. Somatopedické minimum. Olomouc UP 2002 ISBN 80-244-0532-6
- [13] Galajdová, L. Pes lékařem lidské duše. Praha Grada Publishing 1999 ISBN 80-7169-789-3
- [14] Kol. autorů, Miloš Velemínský. Zooterapie ve světle objektivních poznatků. Dona 2007 ISBN 978-80.7322-109-6
- [15] Kol. autorů. Občané se zdravotním postižením a veřejná správa. VCIZP 2005 ISBN 80-903658-0-9
- [16] Dolejší, J. Vliv rodinného prostředí na vývoj mentálně retardovaného dítěte – žáka zvláštní školy. Praha 1987
- [17] Hollý, K., Hornáček K. Hippoterapie – léčba pomocí koňa. Bratislava 1998
- [18] Ludíková, L. a kolektiv. Kombinované vady. Olomouc UP 2005 ISBN 80-244-1154-7
- [19] Planeta zvířat. Květen 2011

On-line zdroje

- [20] Anitera [online]. 2009. Animoterapie.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.animoterapie.cz/>>
- [21] Dolphin assisted therapy [online]. 2000. Dolphin assisted therapy essentials. Dostupné z WWW: <<http://www.dolphinassistedtherapy.com/>>
- [22] POMOCNÉ TLAPKY [online]. 2009. POMOCNÉ TLAPKY - Canisterapie. Dostupné z WWW: <<http://www.canisterapie.cz/>>
- [23] Občanské sdružení U rozcestí [online]. 2006. U rozcestí. Dostupné z WWW: <<http://www.urozcesti.cz/>>
- [24] Equichannel [online]. 1997. Equichannel. Dostupné z WWW: <<http://www.equichannel.cz/>>

15 Seznam příloh

Použitý dotazník:

1. Název a typ zařízení
2. Počet uživatelů
3. Cílová skupina uživatelů
4. Jaký druh zooterapie u vás provozujete
5. Kdo zooterapii ve vašem zařízení provádí
6. Počet zapojených uživatelů
7. U jakých uživatelů je zooterapie prováděna
8. Jak často je zooterapie prováděna
9. Jaký vliv má zooterapie na uživatele

Zodpovězené dotazníky:

1. Název a typ zařízení
 - Domov Paprsek Olšany, příspěvková organizace
2. Počet uživatelů
 - 65
3. Věkové rozdělení
 - 3-64 let
4. Jaký druh zooterapie ve vašem zařízení provozujete
 - canisterapie
5. Kdo zooterapii ve vašem zařízení provádí
 - prováděla ji paní, která k nám pravidelně dojížděla, měla 2 psy
6. Počet zapojených uživatelů
 - 10

7. U jakých uživatelů je zooterapie prováděna
 - u uživatelů s hlubokým mentálním handicapem, ale měli o ni zájem i uživatelé se střední MR

8. Jak často je zooterapie prováděna
 - prováděna byla 1 x za 14 dní, nebo podle individuální domluvy

9. Jaký vliv má zooterapie na uživatele
 - zpočátku se psů báli, měli k nim nedůvěru, ale po čase si na ně zvykli a terapii navštěvovali často. Postupem času o ni naši uživatelé ztratili zájem. Možná to bylo i tím, že paní měla ve skupině různé uživatele s různým stupněm handicapu a nedokázala naše uživatele upoutat a všechny zapojit.

1. Název a typ zařízení
 - Domov „Na Zámku“ Nezamyslice, p.o.

2. Počet uživatelů
 - 129

3. Věkové rozdělení
 - muži i ženy od tří let věku, horní hranice není omezena

4. Jaký druh zooterapie ve vašem zařízení provozujete
 - provádí se hipoterapie – klienti dojíždí do centra v Uhřetěvčicích, canisterapie – poskytují ji zde dvě různé organizace, lamaterapie, ornitoterapie, farmingterapie, terapie s drobnými hlodavci – křečci, morčata, králíci

5. Kdo zooterapii ve vašem zařízení provádí
 - hipoterapii poskytuje centrum Uhřetěvčice, canisterapii poskytují dvě firmy a zároveň probíhá i na našem zařízení, další terapie provádí zoterapeut ze zařízení

6. Počet zapojených uživatelů
 - asi 45 uživatelů

7. U jakých uživatelů je zooterapie prováděna
 - u uživatelů s mentálním a kombinovaným postižením, zejména těm, u kterých je z důvodu MR narušena schopnost komunikovat s okolím – uživatelé s autistickými rysy, prvky agrese, hyperaktivní

8. Jak často je zooterapie prováděna
 - denně dopoledne i odpoledne podle rozpisu

9. Jaký vliv má zooterapie na uživatele
 - odstranění strachu ze zvířat, celkové zklidnění, rozvoj komunikačních schopností, posílení trpělivosti, pozornosti, rozvoj jemné i hrubé motoriky, navazování nových vztahů

1. Název a typ zařízení
 - Domov u rybníka Víceměřice, příspěvková organizace, domov pro osoby se zdravotním postižením

2. Počet uživatelů
 - 184

3. Věkové rozdělení
 - od 18 let

4. Jaký druh zooterapie ve vašem zařízení provozujete
 - péče o hospodářská zvířata

5. Kdo zooterapii ve vašem zařízení provádí
 - zooterapie probíhá pod vedením kvalifikovaných instruktorů sociální péče

6. Počet zapojených uživatelů

- 15

7. U jakých uživatelů je zooterapie prováděna

- u uživatelů s mentálním postižením

8. Jak často je zooterapie prováděna

- denně, uživatelé se účastní dle zájmu

9. Jaký vliv má zooterapie na uživatele

- zooterapie má na uživatele pozitivní vliv, vytváří si kladný vztah ke zvířatům

1. Název a typ zařízení

- Vincentinum PSS Šternberk – poskytovatel sociálních služeb, Zařízení pro děti a dospělé s mentálním postižením a kombinovanými vadami

2. Počet uživatelů

- 207

3. Věkové rozdělení

- 14 – 90 let

4. Jaký druh zooterapie ve vašem zařízení provozujete

- Hipoterapie, caniciterapie

5. Kdo zooterapii ve vašem zařízení provádí

- Hipoterapii – fyzioterapeuti (zaměstnanci zařízení), canisterapii – nasmlouvání canisterapeuté

6. Počet zapojených uživatelů

- 18 klientů – canisterapie 1x týdně, Hipoterapii provádíme od jara do podzimu 1x týdně, klienti se střídají, během roku absolvuje hipoterapii cca 50 klientů

7. U jakých uživatelů je zooterapie prováděna
 - Kombinované vady (tělesně postižení – formy DMO) lehce až těžce mentálně postižení
8. Jak často je zooterapie prováděna
 - Viz bod číslo 6.
9. Jaký vliv má zooterapie na uživatele
 - U našich klientů dochází k pozitivnímu působení zvířete na člověka. Vede k uvolnění ztuhlých svalů, k prohloubení dechu, zlepšení polykání a potlačuje slinění. Oslabuje svalové napětí, pomáhá k rozvoji dosud nezvládnutých pohybů, koordinaci pohybu, zesílení a sjednocení senzomotoriky, zlepšení rovnováhy, znovunabytí řeči, zvyšování sebedůvěry i zlepšování adaptace jednotlivců. Zradostňuje celý kolektiv
1. Název a typ zařízení
 - Duha – centrum sociálních služeb Vikýřovice, p.o.,
2. Počet uživatelů
 - Týdenní stacionář – 9 uživatelů
 - Denní stacionář – 17 uživatelů
3. Věkové rozdělení
 - Cílová skupina 5 – 55 let
4. Jaký druh zooterapie ve vašem zařízení provozujete
 - Canisterapie
 - Hipoterapie
 - Stimulační program „Máme rádi zvířátka“ - zakrslí králíci
5. Kdo zooterapii ve vašem zařízení provádí
 - Canisterapie – dochází externí pracovník
 - Hipoterapie – Stimulační program „Máme rádi zvířátka“ zakrslí králíci – výchovný personál za pomoci vlastních králíků

6. Počet zapojených uživatelů
 - 100 %

7. U jakých uživatelů je zooterapie prováděna

8. Jak často je zooterapie prováděna
 - Canisterapie – 1 x za měsíc
 - Hipoterapie - cca 1 x za ½ roku
 - Stimulační program „Máme rádi zvířátka“ zakrslí králíci - permanentně

9. Jaký vliv má zooterapie na uživatele
 - Cílem je probudit u uživatelů zájem o okolní svět a zvířata, nabídnout uživatelům úzký kontakt s vybranými zvířaty a prožitky se zvířaty. Při využívání výše uvedených terapií je patrný pozitivní vliv zvířat na psychickou a sociální pohodu zdravotně postižených osob.

1. Název a typ zařízení
 - NZ, pobočka Bílsko

2. Počet uživatelů:
 - 30 (28)

3. Věkové rozdělení:
 - 30 – 62 let

4. Jaký druh zooterapie ve vašem zařízení provozujete:
 - canisterapie, hipoterapie:

5. Kdo zooterapii ve vašem zařízení provádí:
 - Marie Kočí, Bílsko

6. Počet zapojených uživatelů:

- 8

7. U jakých uživatelů je zooterapie prováděna:

- muži a ženy s mentálním, případně dalším zdravotním postižením

8. Jak často je zooterapie prováděna:

- v průměru 1x/14 dní

9. Jaký vliv má zooterapie na uživatele:

- zlepšení nálady, uklidnění, potlačení agresivity

1. Název a typ zařízení

- Domov sociálních služeb pro děti a dospělé Jahodná, Zariadenie s celoročným pobytom

2. Počet uživatelů

- 74 z toho 31 žena a 43 chlapec a mladý muž

3. Věkové rozdělení

- od 16 do 81 roků

4. Jaký druh zooterapie ve vašem zařízení provozujete

- hipoterapii

- canisterapii

5. Kdo zooterapii ve vašem zařízení provádí

- vonkajšia osoba- canisterapeut s certifikátom

6. Počet zapojených uživatelů

- takmer všetci

7. U jakých uživatelů je zooterapie prováděna

- sú to mentálne postihnutí klienti s rôznym druhom postihnutia, aj kombinovanými poruchami / poruchy zraku, sluchu a pod./, imobilní klienti, autisti aj klienti so psychiatrickými ochoreniami / schizofrénia/

8. Jak často je zooterapie prováděna

- hipoterapia pobytovou formou 1 alebo 2 x ročne, canisterapia 1x týždenne

9. Jaký vliv má zooterapie na uživatele

- pozitívny vplyv, pomáha budovať dôveru, kontakt s okolím, urýchľuje terapeutický proces, upravuje psychiku, zlepšuje kvalitu života. Rozvíja rozumové, pohybové schopnosti klientov, pozitívne spôsobí na emotivitu, zvýši sebahodnotu, rozvíja zodpovednosť. Odbúrava negatívne správanie a pomáha pri osvojení vzorov adekvátneho správania.

1. Název a typ zařízení

- Domov sociálnych služieb pre deti a dospelých v Rohove

2. Počet uživatelů

- 120 dievčat a žien s primárnou dg mentálne postihnutie

3. Věkové rozdělení

- vekovo neobmedzené

4. Jaký druh zooterapie ve vašem zařízení provozujete

- canisterapiu

5. Kdo zooterapii ve vašem zařízení provádí

- zmluvná canisterapeutka- externe

6. Počet zapojených uživatelů

- 20

7. U jakých uživatelů je zooterapie prováděna

- s poruchami správania, s DMO

8. Jak často je zooterapie prováděna

- 2x měsíčně

9. Jaký vliv má zooterapie na uživatele

- rozvoj citového a pociťového prožívání

1. Název a typ zařízení:

- Domov sociálních služeb pro děti a dospělé Medved'ov,
Zariadenie pre deti a ženy s mentálnym postihnutím

2. Počet uživatelů

- 47 klientů

3. Věkové rozdělení

- 18-55

4. Jaký druh zooterapie ve vašem zařízení provozujete

- v domove doposiaľ neaplikujeme zooterapiu

5. Kdo zooterapii ve vašem zařízení provádí

- Počet zapojených uživatelů

6. U jakých uživatelů je zooterapie prováděna

- Jak často je zooterapie prováděna

7. Jaký vliv má zooterapie na uživatele

Fotografický materiál

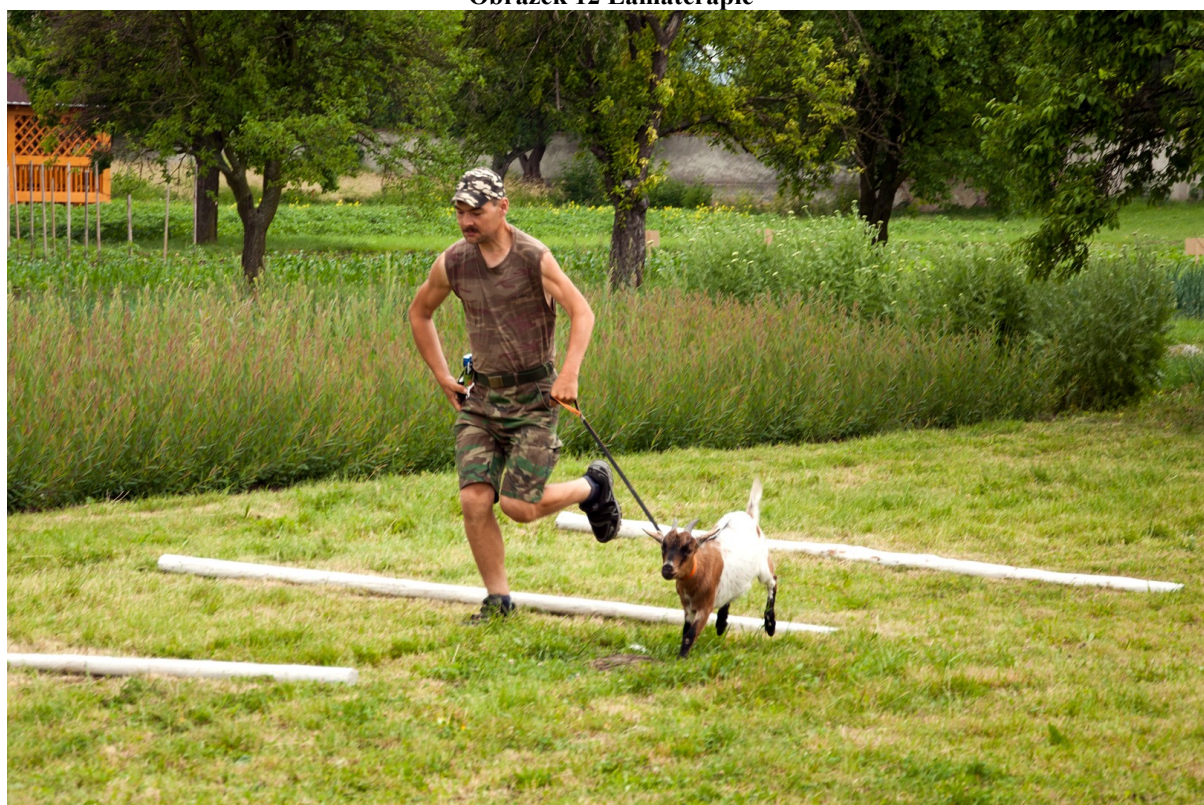
Fotografický materiál byl pořízen na základě souhlasu opatrovníků uživatelů.

Obrázek 11 Ornitoterapie

Obrázek 12 Lamaterapie

Obrázek 13 Farmingterapie

Obrázek 14 Farmingterapie

Obrázek 15 Canisterapie

Obrázek 16 Lamaterapie

Obrázek 17 Lamaterapie

Obrázek 18 Lamaterapie

Obrázek 19 Krmení zvířat

Obrázek 20 Vycházka

Obrázek 21 Vycházka

Obrázek 22 Canisterapie

Obrázek 23 Canisterapie

Obrázek 24 Canisterapie

Obrázek 25 Canisterapie

Obrázek 26 Canisterapie